

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

33e JAARGANG

WOENSDAG 15 DECEMBER 1948

No. 1649

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).*

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.*

*Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.*

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	983
Sommaire, summaries	983
Kapitaalgoederen als vergoeding van oorlogsschade door Prof. S. Korteweg	984
Het opinie-onderzoek en de verkiezingen door Dr J. van Rees	987
Financiering van de tekorten der vrijwillige zieken- fondsen door P. A. Zeven	988
Over het evenwicht in een systeem van internationale handelsbewegingen en de multilaterale compen- saties (II) door Ir. M. H. Ekker	990
Ingezonden stuk:	
Behandeling van Duitse merken bij het toekomstige vredes- verdrag door Ir. E. Hijmans, met naschrift van Mr Dr C. Schouten	992
Aantekeningen:	
De naamloze vennootschap en haar aandeelhouders door J. Brands	993
De Belgische zware industrie	994
Internationale notities:	
De betalingsbalans van Zuid-Amerika	995
De toekomstige wereldproductie van petroleum	995
Geld- en kapitaalmarkt	996
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in November 1948 door V. van Rompuy	997
Statistieken:	
Bankstaten	998
Maandcijfers van de grote banken in Nederland	999

DEZER DAGEN

deed de Nederlandse Regering een nota toekomen aan de Commissie voor Goede Diensten. Het stuk was niet opgesteld om te klinken als een fanfare, doch de toon was vastberadener dan ooit. Drong hij ook verder door? De reacties van de Commissie, de Veiligheidsraad en het buitenland zijn nog niet officieel bekend. Ziet men naar Nederland zelf dan rijst de indruk, dat een publiek, welks waarnemingsvermogen is afgestompt door jaren, waarin overal ter wereld slechts geweld naar voren trad, de omvang van de mogelijke gevolgen onderschat, zo het voor de economische consequenties tot een schatting komt.

Dat het bevattingsvermogen uitgeput kan raken, de afgevaardigden ter algemene vergadering van de Verenigde Naties hebben het reeds van zich zelf geconstateerd. Evenzeer vermoede journalisten hebben berekend, dat in totaal tien miljoen woorden zijn gesproken. „Het woord is oud geworden, gehavend en versleten“.

Is van „der dingen hel'dre orde“, waar dezelfde dichteres, Ida Gerhardt, van rept, iets aan het licht getreden? In één beginselverklaring, althans ten dele; het besluit over de rechten van de mens is zonder tegenstemmen aangenomen. Een belangrijk stuk, dat gekoppeld aan het kort tevoren genomen besluit van het Congres van India om de onaanraakbaarheid bij de wet op te heffen een zeer gunstige indruk van onze tijd kan geven. Althans aan eventuele historici, die zich zouden houden bij de bestudering der oorkonden. Indien zij zich, zoals te verwachten, de moeite gaven verder te zien, zouden zij vinden dat de Nobelprijs voor de vrede dit jaar niet is uitgereikt.

Keren wij tot de feiten terug dan blijkt, dat de vergadering als datum om weer bijeen te komen, 1 April heeft gekozen. Wellicht heeft dan één probleem, dat haar hinderde toen zij ten einde spoedde een voorlopige afsluiting gevonden. De kans op een beëindiging van de strijd in Palestina neemt toe; het ware te wensen, dat de op het laatste moment ingestelde verzoeningscommissie der Verenigde Naties op tijd verschijnt om aan het vrede sluiten deel te nemen. Het staat wel vast, dat het noemen van de naam Bernadotte, gezien de loop der gebeurtenissen, dan slechts eerbetoon, geen feitelijke samenhang zou betekenen. Zelden zijn zoveel losse eindjes van de belangenstrijd zo duidelijk aan het licht getreden.

Zal de strijd in China, die zozeer het onherroepelijk einde voor het huidige regiem schijnt aan te kondigen, toch nog worden opgelost in het scheppen van een nieuw woord, gevormd uit Kuo Ming Tang en Kung Chang Tang? De Amerikaanse Regering, kennelijk ten einde raad, en tot een woord gedwongen door het persoonlijk bezoek van Mevrouw Tsjiang Kai Sjek, heeft verwezen naar het klassieke en eigene der Chinese filosofie, de oplossing van het gulden midden. Indien men tenminste meent, dat een coalitieregering dit zou kunnen vertegenwoordigen.

Mededeling betreffende de

IBM

BOEKHOUD- EN STATISTIEKDIENT

Deze dienst staat ter beschikking van alle bedrijven en instellingen, die van de voordelen der machinale IBM administratie willen profiteren zonder dat zij zelf de daardoor nodige machines behoeven aan te schaffen of te huren.

Onze deskundigen lichten U gaarne in over de vele mogelijkheden, die deze dienst biedt om Uw werk

- sneller,
- economischer,
- nauwkeuriger en
- overzichtelijker uit te voeren.

INTERNATIONALE BEDRIJFSMACHINE MIJ. N.V.
FREDERIKSPLEIN 34 AMSTERDAM-C.
TEL. 33656 - 31856

Economisch-Statistisch Kwartaalbericht

Research-uitgave van
het Nederlandsch Economisch Instituut

Dezer dagen verschijnt de December-aflevering

UIT DE INHOUD:

De economische situatie in Nederland.
De ontwikkeling van het economisch leven in Indonesië.

De conjunctuur in België.

De economische situatie in Groot-Brittannië.

Internationale geld- en kapitaalmarkt.

De ontwikkeling van de scheepsbouw op lange termijn.

De groei van het aantal personenauto's in Nederland; de intensiteit van het gebruik.

Jaarabonnementen f 6.50; voor abonné's „E.-S.B.” f 5.-
Telefoon 38040 — Rotterdam — Giro no. 8408

Banden jaargang 1948

Bestelling nog mogelijk tot 31 Dec. a.s.

Indien U nog geen band voor de jaargang 1948 van de „Economisch-Statistische Berichten” bestelde, dan is daartoe nog de gelegenheid. Maar doet U dit dan s.v.p. vóór 31 December a.s. Na die datum kunnen nl. geen bestellingen meer worden uitgevoerd.

Bestel dus nog heden een band bij de
KON. NEDERL. BOEKDRUKKERIJ
H. A. M. Roelants, Schiedam
Postbus 42 — Telefoon 69300 (toestel 8)

ROTTERDAMSCH
BANK

AFWIKKELING
VAN
NALATEN-
SCHAPPEN

225 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZOONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 'S-GRAVENHAGE

DELFT · SCHIEDAM · VLAARDINGEN

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

„HOLLANDIA”

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

Prof. S. Korteweg, *Kapitaalgoederen als vergoeding van oorlogsschade.*

Ter vermijding van moeilijkheden, aan het overmaken van geldbedragen verbonden, is in Februari 1945 te Jalta besloten, Duitsland na de oorlog een schadevergoeding in natura op te leggen. Nederland zou, gebaseerd op het prijspeil van 1938, een aandeel krijgen overeenkomend met een waarde van 25 milliard gulden. De bedoeling was, dat de herstelbetalingen in natura in 1948 moesten zijn voltooid. In de praktijk is het tempo veel langzamer. Zo heeft Nederland tot dusver nog geen 0,2 pCt ontvangen. Dit betekent, dat het nuttig effect voor de binnenlandse wederopbouw belangrijk geringer is. In ruim verband gezien rijst de vraag, of het verlies, aan het Duitse productie-apparaat toegebracht, niet veel groter is dan de winst in de begunstigde landen. Er moet hierbij ook worden gedacht aan het feit, dat bepaalde fabrieken een sleutelpositie bezitten, waardoor de schade dus aanzienlijker is dan de individuele ontmantelingen.

Dr J. van Rees, *Het opinie-onderzoek en de verkiezingen.*

Het is vaak van belang de publieke opinie over bepaalde onderwerpen te peilen. De mislukking van de voorstellingen inzake de jongste presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten heeft echter veel afbreuk gedaan aan dit soort onderzoekingen. Bij nadere analyse blijkt, dat de gelegenheid ontbreekt de waarde ervan kritisch te beoordelen, althans ten aanzien van niet-commerciële onderwerpen. Daarvoor zou nodig zijn, dat inlichtingen werden verschaft over methode en techniek van het onderzoek, verder over de mate, waarin betekenissen wordt gehecht aan de verkregen uitkomsten. Hiernaast dient een verdieping van het opinie-onderzoek te worden nastreefd.

P. A. Zeven, *Financiering van de tekorten der vrijwillige ziekenfondsen.*

De afdeling verplichte verzekering van de Ziekenfondsen levert, naar bekend, gunstige resultaten op. De afdeling vrijwillige verzekering daarentegen werkt met verlies.

De Minister van Sociale Zaken heeft besloten uit de baten van de eerste een tegemoetkoming te geven van f 12 mln aan de laatste.

Kennelijk is de premie voor de verplichte verzekering te hoog en die voor de vrijwillige te laag. De vraag is gewettigd, of, in plaats van de tegemoetkoming van de Minister, het niet beter is de premie voor de vrijwillige verzekering te verhogen en die voor de verplichte te verlagen. Dit lijkt een, sociaal-economisch, beter middel van aanpassing aan de omstandigheden dan de hierboven genoemde overheveling.

Ir M. H. Ekker, *Over het evenwicht in een systeem van internationale handelsbewegingen en de multilaterale compensaties (II).*

Een analyse van het handelsverkeer tussen de E.R.P.-landen — exclusief Duitsland — wijst uit, dat normaliter 75 à 80 pCt van dat verkeer in bilateraal evenwicht verkeert. Na de oorlog is dit percentage gedaald, vooral indien de Verenigde Staten in de groep worden betrokken. Het percentage bedraagt in dat geval voor 1947 51,8. Het volume van de internationale handel, dat in gesloten circuits verloopt, is, vergeleken met het bilateraal evenwicht, maar klein. Deze gesteldheid is o.a. van groot belang voor de verwachtingen, die men mag koesteren van de op 16 October jl. gesloten betalingsovereenkomst. Het veld voor multilaterale compensaties blijkt immers klein te zijn. In 1947 is het bereikte peil reeds ongeveer gelijk aan het gemiddelde van voor de oorlog.

Het zou belangwekkend zijn de analyse uit te breiden tot nog andere dan de E.R.P.-landen en tot de onzichtbare posten.

SOMMAIRE.

Prof. S. Korteweg, *Biens de production comme réparations.*

Les réparations en nature, imposées à l'Allemagne, semblent moins favorables au redressement des pays bénéficiaires qu'on n'avait supposé. On peut se demander si la perte, qui en résulte pour l'industrie allemande à cause du démantèlement, n'est pas plus grande que le profit en retiré par les pays intéressés.

Dr J. van Rees, *L'enquête-d'opinion et les élections.*

L'enquête-d'opinion gagnera en importance si la méthode suivie, la technique appliquée ainsi que la signification y attribuée seront publiées. En outre, l'extension des enquêtes doit être poursuivie.

P. A. Zeven, *Le financement des déficits des mutualités privées.*

Il est à conseiller d'augmenter plutôt les primes des mutualités privées que de chercher une compensation de leurs pertes dans les bénéfices des mutualités officielles.

Ir M. H. Ekker, *L'équilibre dans le système international des mouvements commerciaux et les compensations multilatérales (II).*

Une analyse du trafic commercial entre les pays-P.R.E. — sauf l'Allemagne — montre que dans 75 à 80% des cas l'équilibre bilatéral est réalisé. C'est pourquoi l'extension des compensations multilatérales reste restreinte.

SUMMARIES.

Prof. S. Korteweg, *Capital goods to compensate war damage.*

The goods Germany has to pay as reparations prove to contribute less to the rebuilding of the receiving countries than was expected originally. The problem arises whether the losses inflicted on the German industry do not over-compensate the gains of the countries concerned.

Dr J. van Rees, *The opinion polls and the elections.*

Opinion research will benefit by publishing the methods and technique used as well as the significance attributed to the results. Furthermore more penetrating analysis seems to be required.

P. A. Zeven, *Financing the deficits of the voluntary health insurance system.*

It is advisory to increase the insurance premiums instead of covering the deficits out of the surpluses of the compulsory insurance system.

Dr M. H. Ekker, *Some remarks on international trade equilibrium and multilateral compensations (II).*

An analysis of trade between E.R.P. countries — exclusive of Germany — points to the fact that bilateral equilibrium lies on a very high level. Thence the possibilities of extending multilateral compensations are limited.

KAPITAALGOEDEREN ALS VERGOEDING VAN OORLOGSSCHADE.

De grondslagen van de regeling.

Gedurende elke oorlog raakt de partij, die aan de winnende hand is, meer en meer overtuigd van haar goed recht een zo groot mogelijk deel van de ondervonden schade te verhalen op de vijand. Na de oorlog bemerkt de overwinnaar telkens weer, hoe moeilijk het is een bevredigende vorm te vinden voor de schadevergoeding, die men de vijand wil opleggen.

In een vrij economisch stelsel kan de schadevergoeding slechts een zeer beperkte omvang bereiken. Zij wordt dan beperkt enerzijds door het vermogen van de Regering van het overwonnen land om door middel van belastingen en leningen op een groter deel van het nationale inkomen beslag te leggen dan nodig is voor de eigen uitgaven en anderzijds door de mogelijkheid de in het binnenland ter beschikking komende middelen naar het buitenland over te maken. Dit laatste vereist een vergroting van de uitvoer van het overwonnen land, zonder dat daar een vergroting van de invoer of een andere normale tegenpost tegenover staat. De extra-uitvoer moet worden afgedwongen door extra-lage prijzen, die in de landen van afzet begrijpelijke weerstanden doen ontstaan. Het gevolg van een en ander is geweest, dat de schadevergoeding, die Duitsland na de eerste wereldoorlog opbracht, in hoofdzaak slechts een schadevergoeding in schijn was; zij werd voor het grootste deel gefinancierd uit in het buitenland, in het bijzonder de Verenigde Staten, opgenomen leningen.

In een van overheidswege geleid economisch stelsel met gebonden betalingsverkeer zijn, in theorie, de mogelijkheden tot het overmaken van schadevergoeding aanzienlijk groter dan in een vrij economisch stelsel. Men komt dan tot schadevergoeding in natura, ook indien naar de vorm de omvang van de schadevergoeding in een geldbedrag (of een reeks geldbedragen) wordt uitgedrukt. De bezwaren aan schadevergoeding in natura verbonden, zijn echter zo groot, dat in de praktijk ook deze vorm van schadevergoeding wel nooit grote omvang zal kunnen bereiken.

De ervaringen, in de jaren van twintig opgedaan, hebben er klaarblijkelijk toe geleid, dat de geallieerden gedurende de tweede wereldoorlog eerst zeer laat hebben besloten ook deze maal aan Duitsland een schadevergoeding op te leggen. Dat besluit werd op aanstichting van Stalin in Februari 1945 te Jalta genomen. In welke vorm de schadevergoeding zou worden opgelegd en hoe zij zou worden verdeeld, werd in beginsel vastgesteld op de conferentie van Potsdam (17 Juli—2 Augustus 1945).

De vraagstukken verbonden aan het overmaken van geldbedragen zouden worden vermeden door een schadevergoeding in natura op te leggen. Voorts werd besloten, dat de schadevergoeding, behalve uit de „German external assets” (nl. de in beslag te nemen patenten en dergelijke rechten én de verbeurd te verklaren Duitse eigendommen, vorderingen enz. in het buitenland) zou worden verkregen door overdracht van kapitaalgoederen; de uitvoer uit de lopende productie zou in beginsel beschikbaar blijven voor de betaling van de lopende invoer¹⁾. Van de in de Westelijke zônes van Duitsland te ontmantelen fabrieken zou een gedeelte, ter waarde van 25 pCt van het totaal, bestemd zijn voor de Sovjet-Unie, welke daaruit Polen zou schadeeloos stellen. Daartegenover zou de Sovjet-Unie aan de Westelijke geallieerden verschillende goederen als tarwe, steenkool, kali, hout, enz. leveren voor een waarde van 60 pCt der door haar uit de Westelijke zônes ontvangen kapitaalgoederen. (Voor zover deze goederen niet afkom-

stig waren uit de Sovjet-Unie zelf, doch werden onttrokken aan de door Rusland bezette zône van Duitsland, vormen zij een voorbeeld van herstelbetalingen uit lopende productie).

Tenslotte werd in Potsdam bepaald, dat de gehele quaestie der herstelbetalingen met bekwame spoed zou worden afgewikkeld. Uiterlijk 2 Februari 1946 zou worden vastgesteld, welke objecten onder de schadevergoedingsregeling zouden vallen en uiterlijk twee jaren daarna zou de overbrenging dier objecten moeten zijn voltooid.

De gekozen opzet was in haar kern gezond. Op het tijdstip van de beëindiging der vijandelijkheden was het Duitse bedrijfsleven volledig ontwricht. Veel bedrijven lagen geheel of gedeeltelijk in puin, grond- en hulpstoffen ontbraken vrijwel geheel, een enigszins bevredigend opgebouwd geheel van stafpersoneel en arbeidskrachten was slechts in uitzonderingsgevallen aanwezig. Voor de industrie in haar geheel zou overschakeling van oorlogs- op vredesdoeleinden noodzakelijk zijn, alvorens men de arbeid zou kunnen hervatten. Kon men dan niet in het onvermijdelijke tijdvak van reorganisatie een deel van het Duitse industriële apparaat overbrengen naar de landen der, overwinnaars teneinde daar hinderlijke tekorten in de industriële uitrusting — niet zelden door toedoen der Duitsers ontstaan — op te vullen en, in de laatst bevrijde gebieden, het weer op gang brengen van de voortbrenging te helpen vergemakkelijken? Zulks te meer, daar krachtens de besluiten van Potsdam de Duitse voortbrenging in sectoren, die rechtstreeks of middellijk van groot belang waren geweest voor de oorlogsvoering, voor goed aan limieten zou worden gebonden, die beneden de nog aanwezige capaciteit lagen. Lag het dan niet voor de hand de overtollig geworden kapitaalgoederen der te „ontmantelen” bedrijven dienstbaar te maken aan de wederopbouw in de overwinnende landen?

Niet te ontkennen echter valt, dat de gekozen opzet een tweeslachtig karakter droeg. Het bepalen van het industriële peil, waarboven Duitsland niet zou mogen uitgaan, stond op de voorgrond. De herstelbetalingen ten behoeve van de wederopbouw der door de oorlog getroffen landen stonden op de tweede plaats. In de praktijk kregen zij een volledig secundair karakter.

Men zal zich herinneren, dat in Nederland de verwachtingen aanvankelijk hoog gespannen waren. Dit blijkt wel hieruit, dat het Ministerie van Handel en Nijverheid zich op het einde van 1945 en in de aanvang van 1946 genoodzaakt zag er op te wijzen, dat het bedrijfsleven goed zou doen elke gelegenheid om van elders machines te betrekken aan te grijpen, liever dan te wachten op Duitse herstelbetalingen. Deze waarschuwingen zijn gegronsd gebleken. Alvorens echter te treden in de vraag, welke betekenis de Duitse herstelbetalingen voor de wederopbouw van Nederland hebben gehad, dient te worden verhaald, hoe de toewijzing der herstelbetalingsgoederen in de praktijk tot stand kwam.

De praktijk der regeling.

Op 24 Januari 1946 trad in werking de Overeenkomst van Parijs, waarbij de 18 ondertekenende landen²⁾, waaronder Nederland, vaststelden hoe de van Duitsland te verkrijgen schadevergoeding zou worden verdeeld, alsmede de procedure te volgen bij de aanwijzing van de te verdelen activa. In deze overeenkomst werd onderscheid gemaakt tussen twee categorieën herstelbetalingen:

1. uit Duitsland komende industriële uitrusting en andere kapitaalgoederen, benevens koopvaardischepen en binnenvaartschepen; dit is de zgn. categorie B.
2. alle andere herstelbetalingen, aangeduid als categorie A. Een belangrijk bestanddeel hiervan vormen de waarden, die buiten Duitsland werden verbeurd verklaard.

¹⁾ In de Oostelijke zône van Duitsland is het overbrengen van gehele fabrieken, dat aanvankelijk met veel energie was ter hand genomen, betrekkelijk spoedig gestaakt en vervangen door het opeisen van herstelbetalingen uit de lopende productie.

²⁾ Het aantal deelnemende landen is later gestegen tot 19 door de splitsing van India en Pakistan. Rusland en Polen behoren niet tot de deelnemende landen.

Het aandeel van Nederland werd vastgesteld op 3,9 pCt in categorie A en op 5,6 pCt in categorie B. Bij categorie B is het percentage hoger, omdat de Verenigde Staten en enkele andere landen afstand deden van een groter of kleiner deel hunner aanspraken vallend onder deze categorie.

Ten behoeve van de administratie der herstelbetalingen werd een nieuw orgaan in het leven geroepen, de „Inter Allied Reparations Agency” (de „I.A.R.A.”), welke haar zetel kreeg in Brussel.

In overeenstemming met de Overeenkomst van Parijs wordt bij de toewijzing van de in de Westelijke zónes van Duitsland te ontmantelen fabrieken de volgende procedure gevolgd:

1a. De geallieerde bezettingsautoriteiten beslissen, welke bedrijven, als zijnde oorlogsindustrieën of bedrijven boven de toegestane „level of industry”, voor ontmanteling in aanmerking komen. De opzet was, dat zij daarbij rekening zouden houden met de desiderata, die door de deelnemende landen waren kenbaar gemaakt. In de praktijk kwam hiervan echter niet veel terecht.

1b. De voor ontmanteling aangewezen bedrijven worden verdeeld over de Sovjet-Unie en de I.A.R.A.

1c. Van de bedrijven, welke aan de I.A.R.A. zijn toegewezen, worden — nog steeds door de geallieerde bezettingsautoriteiten — inventarislijsten opgemaakt, in welke lijsten tevens wordt vermeld de waarde der daarin opgenomen apparatuur, uitgedrukt in RM, berekend op grondslag van de vervangingswaarde in 1938 volgens een bepaald afschrijvingstarief. Voor deze waarde wordt de I.A.R.A. door de „Allied Control Council” te Berlijn gedebiteerd.

1d. De inventarislijsten worden door de Secretaris-Generaal van de I.A.R.A. aan alle I.A.R.A.-landen ter beschikking gesteld.

2a. Op ongeregelde tijdstippen wordt door de „Allied Control Council” een aantal der voor ontmanteling aangewezen bedrijven ter beschikking gesteld van de I.A.R.A. ter verdeling onder de daarbij aangesloten landen.

2b. Aan technici en deskundigen van vorenbedoelde landen wordt gelegenheid gegeven de bedrijven, die tot een bepaalde aangewezen groep behoren, te bezichtigen.

2c. Nadat de „Allied Control Council” een aantal fabrieken ter verdeling aan de I.A.R.A. ter beschikking heeft gesteld, kunnen op grond van de rapporten hunner deskundigen de deelnemende landen bij de I.A.R.A. op door de Secretaris-Generaal vastgestelde data een aanvraag indienen voor één of meer dezer fabrieken of voor machines daaruit.

2d. De Secretaris-Generaal van de I.A.R.A. ontwerpt aan de hand van ingediende aanvragen een voorstel tot verdeling der tot een bepaalde groep behorende fabrieken, in nauw overleg met de belanghebbende landen.

2e. Het verdelingsvoorstel wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de Algemene Vergadering van de I.A.R.A., waarin alle 19 landen zijn vertegenwoordigd.

2f. Indien een land niet accoord gaat met de door de Algemene Vergadering genomen beslissing, kan het arbitrage aanvragen. In dat geval neemt de arbiter, na bestudering der aangelegenheid en overleg met de betrokken partijen, de eindbeslissing.

3. De definitieve verdeling wordt medegedeeld aan de bezettingsautoriteiten, waarna de betrokken industriële apparatuur naar de verschillende landen kan worden afgevoerd.

Bij dit overzicht moet worden aangetekend, dat maanden verliepen alerlei op gang k-wed weergegeven voort bereidingen welke onder de onder 1 a-d weergegeven voort 1946 door de „Allied Control Council” voor geheel Duitsland opgestelde industrieplan werd voor de Brits-Amerikaanse zône vervangen door een plan van 26 Augustus 1947. Op deze grondslag werd op 17 October 1947 een lijst van in de Brits-Amerikaanse zône te ontmantelen fabrieken gepubliceerd (waarin later nog weer wijzigingen werden aangebracht). Van de op deze lijst aangewezen

681 fabrieken waren er tevoren reeds 230 als herstel betaling aan de I.A.R.A. ter beschikking gesteld. Het aantal voor de Franse zône werd in November 1947 vastgesteld op 236 (te vermeerderen met 30 reeds eerder aangewezen fabrieken³⁾).

Onder het bovenvermelde getal van 230 waren nog verscheidene in goede staat verkerende fabrieken begrepen. De later aangewezen fabrieken schijnen van geringer gehalte te zijn; er komen bijv. bedrijven (of gedeelten van bedrijven) onder voor, die ernstige homschade opliepen en waar sinds jaren niemand naar heeft omgezien. Het is begrijpelijk, dat er van Duitse zijde steeds op wordt aangedrongen geen fabrieken aan te wijzen, die in bedrijf zijn en „schijnvode” bedrijven alleen voor zover de daarin aanwezige apparatuur niet nodig is als reserve voor het weder op gang helpen van het Duitse economische leven⁴⁾. Van meer betekenis dan de Duitse protesten is uiteraard het steeds krachtiger wordend inzicht bij Engeland en de Verenigde Staten, dat het hun belang is Duitsland zo spoedig mogelijk op de been te helpen.

Hoewel de onder 2 a-f en 3 vermelde stadia betrekkelijk snel worden afgewikkeld, verloopt toch steeds een geruime tijd (gemiddeld te stellen op negen maanden) tussen de aanwijzing van een fabriek als schadevergoedingsobject en het vervoer der betrokken machines naar de geallieerde landen. In die tussentijd gaat de hoedanigheid der machines in de regel belangrijk achteruit. Veelal zijn machines, die in een bepaalde bedrijfstang nog meeliepen, na demontage en vervoer alleen nog maar geschikt om als oud roest naar een hoogoven te gaan. Overigens kan in dit verband worden herhaald, dat het hoe langer hoe meer een uitzondering is geworden, dat werkende fabrieken als schadevergoedingsobject worden aangewezen.

De uitkomsten voor Nederland.

Volgens het memorandum, dat de Nederlandse Regering in October 1945 indiende bij de Regeringen van Groot-Brittannië, Frankrijk en de Verenigde Staten, beliep de op Duitsland zo mogelijk te verhalen schade, berekend op grondslag van het prijspeil van 1938, ruim 25 milliard gulden of ruim \$ 14 milliard (1938). Van deze schade zal door de lopende schaderegelingen slechts een fractie worden vergoed.

Immers, volgens schattingen van het secretariaat van de I.A.R.A. — vermeld in de Memorie van Antwoord, op 28 Juni 1948 bij de Tweede Kamer ingediend bij de behandeling van het wetsontwerp houdende goedkeuring van de Overeenkomst betreffende de van Duitsland te ontvangen herstelbetalingen enz., en van de Overeenkomst betreffende onderlinge strijdige aanspraken op buiten Duitsland gelegen Duitse bezittingen (zitting 1947-1948, Tweede Kamer, stuk 825, no. 12) — zal in categorie A beschikbaar komen een waarde van RM (1938) 1.272.063.000 en in categorie B een waarde van RM (1938) 868.702.000. Voor Nederland zou dit neerkomen op een tegoed van RM (1938) 49.610.457 of \$ (1938) 12.402.614 in categorie A en RM (1938) 48.647.312 of \$ (1938) 12.161.828 in categorie B, d.i. voor beide categorieën tezamen \$ (1938) 24.564.442, zijnde minder dan 0,2 pCt van het bovenvermelde totale schadebedrag. Het is niet onmogelijk, dat dit percentage in slot van rekening nog iets gunstiger zal uitvallen; in de orde van grootte zal echter geen verandering komen.

Wat de metterdaad ontvangen schadevergoeding betreft, wordt in de aangehaalde Memorie van Antwoord vermeld, dat aan Nederland in categorie B tot 31 Mei 1948 werd toegewezen RM (1938) 25.677.225 of \$ (1938) 6.419.306 — waarvan voor een waarde van RM (1938) 9,3 mln aan koop-

³⁾ Cijfers ontleend aan: „Reparationen, Sozial Produkt, Lebensstandard, Versuch einer Wirtschaftsbilanz”, Bremen 1948, Heft I, S. 99 e.v.

⁴⁾ Vgl. W. Hasenack, „Betriebsdemontagen als Reparationsform”, Teil I, Beweggründe und Zeitpunkt der Demontage-Aktion, Essen/Kettwig 1948, S. 105.

vaardijsschepen en voor RM (1938) 16,4 mln aan industriële goederen —, zodat er nog een tegoed zou bestaan van RM (1938) 22.970.087 of \$ (1938) 5.742.522. In categorie A zal Nederland volgens de in de Memorie van Antwoord weergegeven stand van zaken uiteindelijk worden gedebiteerd voor een bedrag van f 168.748.600, zijnde de netto waarde der Duitse vermogensbestanddelen in Nederland, en voor f 9.153.000 wegens in Nederland aangetroffen oorlogsbuitgoederen. Dit is tezamen f 177.901.600. Dit bedrag omrekenende op grondslag van \$ 1 (1948) = 2.653 gulden (1948) en \$ 2 (1948) = \$ 1 (1938), vindt men een waarde van \$ (1938) 33.528.383. Hier komt nog bij een bedrag aan ontvangen Russische tegenleveranties (dit was per 31 December 1947 RM (1938) 200.340 of \$ (1938) 50.085), en wellicht nog enkele bedragen te ontvangen uit neutrale landen. Vergelijkt men deze gegevens met het geschatte tegoed van \$ (1938) 12.402.614 dan blijkt, dat Nederland in categorie A zwaar „overdrawn” is. In hoeverre dit zijn terugslag zal hebben op de nog aan Nederland toe te wijzen goederen in categorie B, valt zonder nadere kennis der na de publicatie van bovengenoemd kamerstuk terzake in de Algemene Vergadering van de I.A.R.A. genomen of nog te nemen beslissingen niet te zeggen.

Keren wij na deze uitweiding over categorie A terug tot de aanwijzing van industriële outillage als schadevergoedingsobject. De gepubliceerde gegevens laten geen op cijfers steunende behandeling toe van de vraag, hoe de verhouding is tussen de waarde der machines, zoals zij in Duitsland in beslag worden genomen, en de waarde, die deze machines voor de verkrijgende landen hebben blijkens de bedragen, die aan het bedrijfsleven in die landen in rekening worden gebracht. Men kan veilig aannemen, dat zulke cijfers het bewijs zouden leveren van een zeer groot waardeverlies.

Van eng-Nederlands standpunt behoeft de geringe opbrengst niet te verontrusten. De bedragen, door de I.A.R.A. in rekening gebracht, zijn slechts rekeningeenheden en worden op dezelfde voet voor alle deelnemende landen vastgesteld. Bovendien is in zekere zin alles wat de verkochte goederen netto opbrengen „winst” voor de Nederlandse gemeenschap. Ziet men de zaak echter in ruimer verband, dan rijst de vraag, of het werkelijk zin heeft aan het Duitse industriële apparaat een schade toe te brengen, die in geen verhouding staat tot de voordelen, die men verkrijgt.

Men kan trachten zijn geweten te sussen door te stellen, dat de Duitse industriële capaciteit ook na de bombardementen nog te groot is voor de geslonken arbeidersbevolking en dat toch in ieder geval de Duitse oorlogsindustrie tot geringer proporties moet worden teruggebracht. Deze argumenten kan men echter bezwaarlijk laten gelden voor fabrieken, die krachtens toestemming der bezettingsautoriteiten wederom in bedrijf werden gesteld alvorens zij als schadevergoedingsobject werden aangewezen, en evenmin voor fabrieken, die, nadat zij als schadevergoedingsobject zijn afgebroken, met behulp en steun van de bezettingsautoriteiten weer worden ingericht.

Het wegslepen van de technische uitrusting van een fabriek heeft ten gevolge, dat het gehele bouwwerk, de daarin aangebrachte leidingen enz. het grootste deel van hun waarde verliezen⁵⁾. Betreft het een in bedrijf zijnde fabriek, dan gaan alle kapitalen te loor, die begrepen zijn in een goedlopende organisatie. Veelal zal een belangrijk deel van de vakbekwaamheid van leidingen en arbeiders verloren gaan.

Ook dient niet uit het oog te worden verloren, dat geen enkel bedrijf geheel op zichzelf staat. Soms is het te sluiten bedrijf als sleutelindustrie van buitengewoon belang voor een grote kring afnemende bedrijven. Steeds echter staat het als afnemer of leverancier van grond- en hulpstoffen in nauwe verbinding met ondernemingen, die hoger of lager geplaatst zijn in de bedrijfskolom,

⁵⁾ Bij een hoogoven gaat op deze wijze 50 pCt van het geïnvesteerde kapitaal verloren.

waartoe het zelf behoort. Al deze economische vervlechtingen worden door de ontmanteling vernietigd; tot schade van alle daarbij betrokken ondernemingen. In het beste geval ontstaat in de plaats van de in Duitsland ontmantelde fabriek een nieuwe in het buitenland, die dan geleidelijk een plaats zal moeten vinden in het daar aanwezige milieu.

De geschetste nadelen zouden veel minder zwaar hebben gewogen, indien het mogelijk was geweest de gehele overdracht van kapitaalgoederen, overeenkomstig de oorspronkelijke opzet, in de eerste twee en een half jaar na het beëindigen der vijandelijkheden te voltooien. Naarmate dit tijdstip verder in het verleden komt te liggen, wordt tevens het nut, dat de verbeurd verklaarde kapitaalgoederen stichten in de landen der overwinnaars, geringer.

In aansluiting op het laatste punt nog iets over de betekenis van de overgekomen Duitse industriële outillage voor het economisch leven in Nederland. In de eerste maanden na de bevrijding was de Nederlandse industrie zo berooid, dat de Duitse machines betrekkelijk gemakkelijk afzet vonden. Langzamerhand echter, naarmate ook uit andere landen weer zoveel apparatuur was aangevoerd, dat de ergste leemten waren aangevuld, werd het bedrijfsleven merkbaar kieskeuriger. De Duitse machines, die op een enkele uitzondering na van voor de oorlog stammen, zijn in het algemeen technisch heel wat minder volmaakt dan nieuwe Zwitserse of Amerikaanse machines.

Intussen had zich in de politiek der bezettingsautoriteiten en van de I.A.R.A. bovendien een wijziging voltrokken, die tengevolge had, dat minder op zichzelf staande machines werden aangeboden, doch gehele groepen bijeen behorende machines, afkomstig van fabrieken, die in hun geheel werden ontmanteld. In tegenstelling tot het begin wijzen de bezettingsautoriteiten geen individuele machines meer aan als schadevergoedingsobject, terwijl de I.A.R.A. tracht zoveel mogelijk gesloten complexen bij de deelnemende landen onder te brengen, teneinde daar de industrialisatie te bevorderen. Ook aan Nederland zijn reeds enige volledige fabrieksinstallaties toegewezen of zodanig samenhangende groepen machines, dat zij de grondslag zouden kunnen vormen van een geheel nieuw bedrijf. In de praktijk hebben deze kansen tot dusverre echter nog slechts weinig opgeleverd. De moeilijkheid is in het algemeen kapitaalkrachtige ondernemers te vinden, die in staat zijn een vakbekwame technische staf en een arbeiderskern bijeen te brengen, nodig om een geheel nieuw bedrijf op gang te brengen, en die voorts over voldoende doorzettingsvermogen beschikken om de kinderziekten te overwinnen.

Besluit.

De ervaring, thans opgedaan met het opleggen van een schadevergoedingsverplichting aan overwonnen landen in de vorm van het overbrengen van industriële apparatuur, is al even weinig bevredigend als die met het opleggen van in geld uitgedrukte schadevergoedingsverplichtingen. Deze ongunstige ervaring moet wellicht ten dele worden toegeschreven aan de koppeling van de schadevergoeding aan het streven Duitslands industriële capaciteit, in het bijzonder op het gebied van potentiële oorlogsindustrieën, te begrenzen. Verder zal de omstandigheid, dat de aanwijzing der te ontmantelen fabrieken door militaire instanties geschiedde, er toe hebben bijgedragen, dat de eis, dat de te ontmantelen fabrieken geschikt moeten zijn om elders weer te worden opgebouwd, onvoldoende aandacht kreeg. Ook als men met deze factoren rekening houdt, lijkt de gevolgtrekking echter gerechtvaardigd, dat afbraak en wederopbouw van fabrieken het vraagstuk van de oorlogsschadevergoeding evenmin bevredigend vermag op te lossen als vroeger beproefde maatregelen.

De grootte van de schadevergoeding, die langs deze weg kan worden verkregen, is belachelijk klein vergeleken

met de te vergoeden schade. De kosten aan het overbrengen verbonden, in de vorm van het verschil in waarde van hetgeen werd afgebroken en hetgeen wordt opgebouwd, en in de vorm van administratieve uitgaven, en van uitgaven voor afbraak, vervoer en wederopbouw, zijn zo groot, dat het nuttig rendement per slot van rekening ontstellend laag is. Dit argument gaat te zwaarder tellen naarmate de overtuiging groeit, dat de overwinnaars en de overwonnen landen samen een nieuwe internationale gemeenschap moeten opbouwen. Voor de zo dringend noodzakelijke industrialisatie van Nederland bleek de hele schadevergoedingsregeling in natura van uiterst gering belang. Misschien zou een enkel initiatief zonder de stimulans van de „goedkope” Duitse uitrusting minder snel tot stand zijn gekomen, groot is dit voordeel niet. Voor de onmiddellijke wederopbouw tenslotte hadden de schadevergoedingsmachines alleen in de allereerste maanden na de bevrijding enige betekenis.

In het licht van dit alles behoeft het van Nederlands standpunt niet te worden betreurd, indien de bezettingsautoriteiten in Duitsland zouden beslissen, dat de overbrenging van industriële apparatuur, na afwerking van de thans hangende zaken, zal worden beëindigd.

Voorburg.

S. KORTEWEG.

HET OPINIE-ONDERZOEK EN DE VERKIEZINGEN.

Inleiding.

Er hebben dit jaar zowel in ons land als in de Verenigde Staten belangrijke verkiezingen plaatsgevonden en de instellingen, welke zich erop toeleggen de publieke opinie te meten, hebben zich beijverd om door middel van enquêtes de uitslag dezer verkiezingen te voorspellen.

Wij zullen in het volgende niet trachten de verschillen tussen de werkelijke uitslagen en de resultaten van de proefverkiezingen te verklaren; te dien aanzien wordt in verschillende toonaarden door deskundigen en belangstellenden geschreven. Al is dit aspect nog zo belangwekkend, er zijn andere, die evenzeer de aandacht verdienen, t.w. de presentatie van de resultaten der proefverkiezingen — en in ruimere zin van andere publiek gemaakte resultaten van opinie-onderzoekingen — alsmede van de zin daarvan.

Presentatie der resultaten.

Men is eraan gewend geraakt, zowel in de Verenigde Staten als in Nederland en andere landen, de resultaten van het opinie-onderzoek gepresenteerd te krijgen in de vorm van: p pCt van de bevolking is het ergens mee eens, q pCt is het er niet mee eens en r pCt heeft geen oordeel. Of, op het terrein der verkiezingen: „volgens het gehouden onderzoek” verkrijgt partij A p pCt, partij B q pCt van de stemmen enz. Hoewel tegen een dergelijke formulering formeel niets valt in te brengen, kan zij in feite enigszins misleidend worden genoemd.

Zij, die uit enigen hoofde weten, dat opinie-onderzoekingen met kansen op een zekere foutenmarge zijn behept, zullen de gepubliceerde resultaten dan ook met de daarbij passende reserve aanvaarden. Het wordt hun echter meestal onmogelijk gemaakt zich een nader oordeel over de uitslag te vormen, omdat er over de wijze van enquêteren en de ver- en bewerking der gegevens geen gedetailleerde technische publicaties plaatsvinden. (Men zie het boek van Hadley Cantrill over bijv. de verschillen in uitkomsten, welke worden verkregen door wijziging in de vraagstelling¹⁾).

Het grote lezerspubliek daarentegen kan niet anders doen dan de resultaten van het onderzoek aanvaarden voor wat zij zijn. Men kan hoogstens als critiek hebben, dat niet één kennis er net zo over denkt als het merendeel der geënquêteerde personen, en er zijn verwondering over

uitspreken, dat men niet zelf is ondervraagd, maar daar blijft het dan meestal bij. Voor deze mensen vertegenwoordigen de resultaten van het onderzoek vaststaande feiten, omdat de schijn daartoe wordt gewekt. Zonder nu meteen de eis te stellen, dat een gedetailleerde uitwerking bij de resultaten in iedere publicatie wordt toegevoegd, lijkt het ons gewenst tenminste althans een toelichting te geven aangaande de betekenis, die aan de resultaten kan worden gehecht. Dit kan het prestige van het opinie-onderzoek alleen ten goede komen!

Dat soortgelijke, en zelfs nog ernstigere, bezwaren, vooral op het terrein van het verkiezingsonderzoek, ook elders worden gevoeld, moge blijken uit het volgende.

George Gallup, de eerste onder zijns gelijken op het gebied van het opinie-onderzoek in de Verenigde Staten, heeft, na in 1941 zijn diensten aan het Congres te hebben aangeboden om geregeld over voor het Congres interessante zaken enquêtes te houden, een paar jaar geleden „Congressional Hearings” moeten doorstaan. Van de zijde van het „Hearings Committee” werd daarin naar voren gebracht, dat de door Gallup gepubliceerde proefverkiezingsresultaten een bedreiging van de „public controll” inhielden, omdat zij de resultaten van de werkelijke verkiezingen beïnvloedden. Deze beïnvloeding werd mogelijk gemaakt door (a) bepaalde methoden van „sampling” te bezigen; (b) het corrigeren van de enquêteresultaten en (c) de wijze van publicatie der resultaten. Al valt, strict genomen, behandeling van de punten (b) en (c) enigszins buiten het kader van het betoog, toch zal er volledigheidshalve met een enkel woord aandacht aan worden besteed.

Men kan zich indenken, dat deze aanvallen voor Gallup niets minder dan majesteitsschennis betekenden. Tegen de hoofdaanval verdedigde hij zich door zo goed mogelijk aan te tonen, dat de verkiezingsuitslagen niet door de proefverkiezingen waren beïnvloed (dat er geen sprake was van een „bandwagon effect”). Inderdaad, het komt ons voor, dat deze wijze van beïnvloeding welhaast even moeilijk te bewijzen is als te ontkennen. Misschien is het wel zo, dat er verschuivingen in het kiezerscorps plaatsvinden na de publicatie van de resultaten van de proefverkiezingen, doch dat deze verschuivingen in de werkelijke resultaten, door onderlinge compensatie niet naar voren komen. Het zou dan ook interessant kunnen zijn eens na te gaan in hoeverre er inderdaad van een dergelijk effect sprake is geweest, d.w.z., dat men nagaat, of de kiezers inderdaad bij hun vroegere keuze zijn gebleven.

Wat de methode van „sampling” betreft, alsmede de wijze, waarop het door de enquête verkregen materiaal wordt verwerkt, deed Gallup niets anders dan volhouden, dat zijn werkwijze volkomen eerlijk was. De commissie was er echter niet geheel van overtuigd en bleef de mening verkondigen, dat de „area-sampling”-methode diende te worden aanvaard, die eveneens door het „U.S. Bureau of the Census” wordt gebezigd. Of deze methode, die veel hogere kosten met zich brengt dan de „random sampling”, nauwkeuriger resultaten geeft, is echter nog niet beslist. De nauwkeurigheid van de „Gallup test” is inderdaad in principe wel zo groot te achten, dat het de vraag is, of de hogere kosten volgens de „area-sampling” gerechtvaardigd zijn.

Behalve een aanval op de door Gallup gebezigde methode, betekende het standpunt van de commissie eigenlijk ook een bedreiging van de financiële situatie van het A(merican) I(nstitute) of P(ublic) O(pinion). Bij welhaast tot prohibitieve hoogte stijgende kosten van het onderzoek volgens de aanbevolen methode zou immers de door de dagbladders gelegde financiële basis kunnen komen te vervallen.

Betreffende het verwerken van het materiaal was de commissie van mening, dat daarbij op oncontroleerbare wijze werd gecorrigeerd, zodat in de resultaten ieder gewenst effect naar voren kon worden gebracht. Uiteraard

¹⁾ „Gauging Public Opinion”, Princeton 1944.

is dit slechts dan een gevaar, wanneer er inderdaad sprake is van beïnvloeding van de werkelijke verkiezingsresultaten.

In haar standpunt betreffende het publiceren van de resultaten stond de commissie o.i. sterk. Zij was immers van mening, dat het voordragen van de resultaten, zonder daarbij de nodige kwalificaties te vermelden, misleidend moet werken. Geëist werd dan ook een ongecorrigeerde weergave van de verkregen cijfers, met een verklaring daarop met betrekking tot de eruit te trekken conclusies en zoveel mogelijk een technische toelichting. Hoewel men in de Verenigde Staten meer waarde aan de resultaten van proefverkiezingen hecht dan (gelukkig) in Nederland het geval is, zal toch ook hier meer aandacht aan de presentatie der resultaten dienen te worden besteed.

Wij zouden deze eis ook willen stellen inzake andere algemeen verspreide publicaties aangaande problemen, waarvan men het waard vindt er een opinie-onderzoek over te laten plaatsvinden.

Hiermee komen wij tot de zin van het opinie-onderzoek

Betekenis voor de democratie.

Zoals misschien bekend mag worden verondersteld, hecht men in de Verenigde Staten aan het opinie-onderzoek waarde als hulpmiddel voor de goede functionering van het democratisch bestel. Dit is begrijpelijk, omdat daar meer sterk van de gunst van de kiezers afhankelijke *personen* regeren dan *partijen*, als in ons land: Wil men in de Verenigde Staten de gunst van de kiezers behouden en dus zijn positie, dan dient de gemiddelde vertegenwoordiger zoveel mogelijk aan hun wensen tegemoet te komen.

Wanneer nu het Amerikaanse standpunt wordt vergeleken met dat van andere landen, blijft in laatste aanleg de vraag, wat men onder democratie verstaat. O.i. mag dit begrip niet worden vereenzelvigd met zelfregering door de massa, omdat de massa de kennis niet bezit om te regeren en het element van gedachtenwisseling essentieel is, hetgeen juist in het opinie-onderzoek ontbreekt. De betekenis van het opinie-onderzoek kan daarom alleen hieruit bestaan, dat de resultaten ervan de weg aangeven, langs welke de Overheid de massa door middel van propaganda in enig opzicht zou kunnen leiden. De Overheid zal zich op haar beurt daarentegen in principe niet door de resultaten van het opinie-onderzoek laten leiden.

In het licht van het vorenstaande heeft het houden van proefverkiezingen dus niet de minste betekenis.

Dat, in het algemeen, de proefverkiezingen worden gehouden, is echter wel begrijpelijk, omdat zij, door vergelijking van de resultaten met die van de werkelijke verkiezingen, een aardige toetssteen geven voor de juistheid van de methoden van onderzoek. Maar dan zal, wil deze vergelijking opgaan, definitief moeten zijn vastgesteld, dat er van een onderlinge beïnvloeding van deze resultaten geen sprake is. De resultaten van de proefverkiezing zouden dus niet van tevoren moeten worden gepubliceerd, behalve als onderdeel van het onderzoek naar de juistheid der methoden. De aard der bezwaren, die hiertegen door de instellingen op het gebied van het onderzoek naar de publieke opinie zullen worden geuit, laat zich daarbij echter geredelijk aanvoelen. O.a. zal zo'n instelling, wanneer zij erin geslaagd is vooraf een goed benaderend resultaat van de verkiezingsuitslag te geven, daarin een goede propaganda zien. Omdat evenwel hier, evenals in andere gevallen, de technische toelichting ontbreekt, ontbreekt ook de mogelijkheid om na te gaan, of bij andere onderzoekingen een even grote mate van nauwkeurigheid is betracht als bij het verkiezingsonderzoek, vooropgesteld, dat de soort onderzoek een goede vergelijking mogelijk maakt. De propagandistische strekking, toch slechts alleen van waarde tegenover hen, die op de een of andere wijze van het opinie-onderzoek gebruik wensen te maken — en dat zijn er weinigen — is o.i. dan ook van geringe betekenis.

Andere onderwerpen van onderzoek.

In verschillende opzichten en voor verschillende doeleinden is het inderdaad interessant te weten, wat de massa over iets denkt. Wij krijgen echter de indruk, dat er wel eens wat los met de onderwerpen wordt omgesprongen. Hoewel ontsproten aan de wens om beter geïnformeerd te zijn over stemmingen en opinies onder de massa — van sociologisch, sociaalpaedagogisch en commercieel standpunt van belang — en als zodanig zeer toe te juichen, is het opinie-onderzoek welhaast een rage geworden, waarbij het nut van het onderzoek niet steeds de onderzoekers voor ogen schijnt te staan. Wat te denken van bijvoorbeeld het onderzoek, waarbij gevraagd werd of men als eerste kind het liefst een jongen of een meisje zou willen hebben? Of van het onderzoek, waarbij gevraagd werd, of men vond, dat er teveel ambtenaren zijn? Geen der bedoelde resultaten delen iets zinvols mede. In het eerste geval is dit zonder meer duidelijk; in het tweede geval is dit zo, omdat slechts zeer weinigen hierover een verstandig oordeel kunnen laten horen. Ten aanzien van zinrijker onderwerpen geldt dan veelal nog, dat, wanneer men behalve over de ontwikkeling in het oordeel nog geïnformeerd was over de reden van die wijziging, de resultaten aan diepte en betekenis zouden winnen. Bovendien zal als criterium moeten gelden, dat de resultaten een concreet doel dienen. Zo men niet deze richting uitgaat, blijft het opinie-onderzoek een van die oppervlakkige en bovendien kostbare spelen, waaraan onze tijd helaas zo rijk is.

Samenvatting en conclusie.

In het commerciële opinie-onderzoek wordt veel aandacht besteed aan de wijze van weergeven van methode en techniek van het onderzoek en wordt kritisch gelet op de mate, waarin men aan de verkregen resultaten betekenis mag toekennen. Dat bij het presenteren van de resultaten van het niet-commerciële opinie-onderzoek niet of minder op de betekenis der resultaten wordt ingegegaan, moet dan ook tot verwondering stemmen; gezien het belang, dat in principe aan het onderzoek naar de publieke opinie kan worden toegekend. Dit belang schuilt niet in de eerste plaats in de betekenis van het opinie-onderzoek voor de functionering van de democratie. Aan de proefverkiezingen is in dit verband zelfs geen enkel belang toe te kennen. Voor zover men echter bepaalde resultaten ter algemene kennis wil brengen, dienen zij aldus te worden gepresenteerd, dat een kritische beoordeling mogelijk is: Tenslotte dient een verdieping van het opinie-onderzoek te worden nagestreefd.

Eindhoven.

Dr J. VAN REES.

FINANCIERING VAN DE TEKORTEN DER VRIJWILLIGE ZIEKENFONDSEN.

Het mag als algemeen bekend worden beschouwd, dat de afdeling verplichte verzekering van de Ziekenfondsen een belangrijk batig saldo oplevert. Dit saldo bedroeg in 1943 blijkens het verslag van de Commissaris belast met het Toezicht op de Ziekenfondsen f 21,7 miljoen; in 1942 was reeds een saldo gekweekt van f 18,8 miljoen, zodat op 31 December 1943 een batig saldo van f 40,5 miljoen aanwezig was.

Dit bedrag zal ongetwijfeld zijn belegd en ook de interest zal nog wel een belangrijke bate hebben opgeleverd. Op 31 December 1946 bedroeg het batig saldo meer dan f 100 miljoen ¹⁾.

Hieruit valt dus af te leiden, dat de premie, welke voor

¹⁾ Uit een debat in de Eerste Kamer lezen wij, dat de Minister heeft gezegd, dat het batige saldo voor het Vereveningsfonds op 31 December 1946 de f 100 miljoen te boven gaat en dicht bij de f 110 miljoen komt.

de verplichte ziekenfondsverzekering wordt geheven, te hoog is.

De afdeling vrijwillige verzekering werkt minder florierend. Uit de jaarverslagen van verschillende ziekenfondsen over 1946 blijkt, dat nagenoeg alle fondsen belangrijke tekorten in de afdeling vrijwillige verzekering hebben. Deze tekorten lopen bij de verschillende fondsen natuurlijk uiteen, maar er zijn fondsen, waar de tekorten meer dan f 100.000 bedragen.

Hieruit zien we dus, dat de premie die de ziekenfondsen voor de vrijwillige verzekering ontvangen, te laag is.

In 1947 is een zeer belangrijke wijziging voor de ziekenfondsen ingevoerd. Er is nl. bepaald, dat de verstrekkingen, die de vrijwillig verzekerden ontvangen gelijk zullen zijn aan de verstrekkingen waarop de verplicht verzekerden uit hoofde van de bepalingen van het Ziekenfondsenbesluit recht hebben, behoudens de uitkering bij overlijden.

Deze verandering in de rechten van de vrijwillig verzekerden is gepaard gegaan met een wijziging in de premie zoals deze tot nu toe bij de verschillende fondsen gangbaar was. Vroeger was het nl. zo, dat de premie die de vrijwillig verzekerden betaalden, nog al uiteen liep voor de verschillende fondsen. Dit was ook logisch, want elk ziekenfonds had in zijn eigen gebied een speciale ontwikkeling doorgemaakt, waardoor bijv. de rechten van de vrijwillig verzekerden van een ziekenfondslid uit Alkmaar en Haarlem belangrijke verschillen vertoonden.

In het algemeen was het evenwel zo, dat per ziel per jaar een bepaalde premie werd betaald, die voor volwassenen hoger was dan voor kinderen. Met dit systeem is gebroken en sinds 1 Februari 1947 bedraagt de premie voor de vrijwillig verzekerden f 0,50 per week per persoon met dien verstande, dat kinderen beneden 16 jaar zijn vrijgesteld van premiebetaling.

Alle ziekenfondskundigen zijn het er over eens, dat deze premie te laag is. Men duidt deze premie dan ook aan als een premie die onder de huidige omstandigheden uit sociaal oogpunt als maximum moet worden beschouwd, m.a.w. men gaat er van uit, dat de vrijwillig verzekerden in het algemeen geen hogere premie kunnen betalen. Toch wil men uit sociale overwegingen aan de vrijwillig verzekerden dezelfde ruime verstrekkingen geven als die, waarop de verplicht verzekerden recht hebben. Om nu het hoofd te kunnen bieden aan de tekorten, welke door de te lage premie van de vrijwillig verzekerden worden veroorzaakt, heeft de Minister van Sociale Zaken in 1947 in overleg met de Stichting van de Arbeid besloten een bedrag van f 10 miljoen uit het Vereveningsfonds, waarin het batig saldo van de verplichte verzekering is geaccumuleerd, beschikbaar te stellen voor het financieren van de tekorten van de afdeling vrijwillige verzekering. Thans wordt voorgesteld een bedrag van f 12 miljoen voor 1948 uit het Vereveningsfonds ter beschikking van de vrijwillige ziekenfondsen te stellen.

Voor een dergelijk Besluit is evenwel de goedkeuring van de Staten-Generaal nodig en wij zien nu, dat zonder goedkeuring van de Staten-Generaal de Minister van Sociale Zaken over 1947 en 1948 aan de Ziekenfondsen reeds gelden beschikbaar stelt uit het overschot van de afdeling verplichte verzekering. Wat de Minister zal doen als de Staten-Generaal deze maatregel niet goedkeurt, wordt niet medegedeeld, maar wij geloven, dat hij erop rekent, dat dit Besluit in elk geval goedgekeurd zal worden.

Wij krijgen hier nu de vreemde situatie, dat de gelden, welke door werknemers en werkgevers worden betaald, gedeeltelijk worden gebruikt voor het financieren van de geneeskundige verzorging van een geheel andere categorie van de bevolking. Om dit te verdedigen worden een aantal gronden aangevoerd.

In de eerste plaats wordt beweerd, dat door de invoering van de verplichte verzekering het aantal vrijwillig verzekerden veel kleiner is geworden. Dit is natuurlijk juist,

maar het aantal vrijwillig verzekerden bedraagt nog altijd 2.300.000 zielen en dit aantal mag toch voldoende worden geacht om een behoorlijk draagvlak te vormen.

Als tweede argument wordt aangevoerd, dat degenen, die onder de bepalingen van de verplichte verzekering vallen, voor een groot deel tot de gunstige risico's behoren. Degenen, die door ouderdom, invaliditeit en andere oorzaken niet meer verplicht verzekerd zijn, gaan voor het merendeel naar de vrijwillige verzekering over en verhoudingsgewijs kent de afdeling vrijwillige verzekering dus een groter aantal ongunstige risico's. Dit is juist, maar daarom nog geen reden, gelden, welke door werknemers en werkgevers bijeen zijn gebracht gedeeltelijk te gebruiken voor het financieren van de tekorten van de afdeling vrijwillige verzekering.

Als derde argument wordt het gestegen onkostencijfer genoemd. Ook dit is juist maar kan allerminst worden aangemerkt als een argument voor het betalen van de tekorten van de afdeling vrijwillige verzekering door de afdeling verplichte verzekering, aangezien de afdeling verplichte verzekering met eenzelfde kostenstijging heeft te maken.

Geen der drie argumenten kan steekhoudend worden genoemd. Als de afdeling vrijwillige verzekering tekorten heeft, dient men de premie op te voeren en als de premie te hoog wordt voor het publiek, moeten andere maatregelen worden genomen.

Maar is het nu werkelijk waar, dat de ziekenfondspremie onmogelijk kan worden verhoogd? Hoe hoog zou de premie nu wel moeten worden om te bereiken, dat de afdeling vrijwillige verzekering een sluitende begroting zal vertonen?

Zonder op volledigheid aanspraak te maken verdient de volgende oppervlakkige berekening de aandacht. De verplichte verzekering past voor de vrijwillige verzekering in 1948 f 12 miljoen bij, d.w.z. per week f 230.769. Er zijn op het ogenblik ongeveer 2.300.000 vrijwillig verzekerden. Als deze allen per week f 0,10 meer zouden betalen, zou een sluitende begroting worden verkregen.

Het is moeilijk te beoordelen, of het economisch verantwoord zou zijn de premie voor alle vrijwillig verzekerden met f 0,10 per week te verhogen. Als wij evenwel dit vraagstuk bezien dan dringen zich een andere vraag en een andere berekening naar voren. Uit het verslag van de Commissaris belast met het Toezicht op de Ziekenfondsen over 1943 blijkt het volgende.

In 1943 waren er 3.300.000 verplicht verzekerden. Een deel van deze verplicht verzekerden betaalt evenwel geen premie. De premie voor de verplichte verzekering wordt immers opgebracht door werkgever en werknemer. Doordat de werknemer als verplicht verzekerde wordt ingeschreven (zgn. direct verplicht verzekerde) zijn zijn vrouw en kinderen beneden 16 jaar ook verplicht verzekerd (zgn. indirect verplicht verzekerden). Uit het verslag van de Commissaris blijkt voorts, dat van elke 100 verplicht verzekerden er 53 waren, die indirect verplicht verzekerd waren, m.a.w. van de 3.300.000 verplicht verzekerden wordt het aandeel van de werknemers in de premie opgebracht door 47 pCt van deze verplicht verzekerden, zijnde 1.551.000 verzekerden.

Het batig saldo van de afdeling verplichte verzekering was in 1943 f 21,7 miljoen, m.a.w. door de gezamenlijke werkgevers werd f 10.850.000 per jaar teveel aan premie betaald en door de gezamenlijke werknemers werd eenzelfde bedrag teveel betaald. 1.551.000 werknemers betaalden dus f 10.850.000 teveel aan premie. Door elke werknemer werd dus gemiddeld per jaar f 7 teveel premie betaald; per week dus f 0,13½.

Wij wagen het nu de volgende vraag te stellen:

Is het sociaal-economisch wel verantwoord alle werknemers gemiddeld elke week f 0,13½ teveel premie te laten betalen, terwijl aan de andere kant wordt beweerd, dat

het sociaal-economisch niet verantwoord is de vrijwillig verzekerden f 0,10 premie meer te laten betalen?

Natuurlijk is het juist, dat er zich onder de vrijwillig verzekerden een categorie bevindt, die nagenoeg armlastig is. Met evenveel reden kan worden gezegd, dat onder de loontrekkenden ook een categorie is, die met een zeer klein loon moet toekomen. Verder kan worden betoogd, dat onder de vrijwillig verzekerden grote groepen zijn, die sociaal-economisch in precies dezelfde omstandigheden leven als de werknemers, die onder de bepalingen van het Ziektenfondsbesluit vallen. Bij dit alles komt bovendien nog, dat er onder de vrijwillig verzekerden een grote categorie is (in Amsterdam schat men die op 15 pCt van het aantal vrijwillig verzekerden), dat wel ziekenfondslid is, maar een inkomen heeft, dat boven de loongrens van f 3.750 ligt. Deze zijn dus als het ware profiteurs van de te lage premie voor de vrijwillig verzekerden.

Zou het nu niet beter zijn, dat de premie voor de vrijwillige verzekering wordt verhoogd tot een bedrag, dat nodig is om de werkelijke kosten van deze verzekering te dragen en dat de premie voor de verplichte verzekering wordt gereduceerd tot de premie, welke noodzakelijk is voor het bestrijden van de kosten van deze verplichte verzekering?

Voor hen, die de verhoogde premie van de vrijwillige verzekering niet kunnen betalen zou een bijzondere regeling, zoals vele gemeenten deze reeds voor armlastigen kennen, in het leven kunnen worden geroepen.

Naschrift.

Uit de kortgeleden verschenen Kamerstukken blijkt, dat de nieuwe Minister van Sociale Zaken de voorstellen van zijn voorganger overneemt met dien verstande, dat hij voor het jaar 1949 voorstelt een bedrag van f 6 miljoen uit het batig saldo van het Vereveningsfonds te besteden voor het opvangen van de tekorten van de afdeling vrijwillige verzekering.

De Minister is het niet eens met de opvatting, dat het in beginsel onjuist is, dat de door werkgever en werknemer voor de verplichte ziekenhuisverzekering bijeen gebrachte gelden worden besteed voor een bijdrage aan de vrijwillige verzekering. Hij vindt, dat voor de oudere personen en de zgn. uitgetrokkenen van de Ziekte-, Ongevallen- en Invaliditeitswet, welke beide groepen ca. 900.000 personen omvatten, het bedrijfsleven de meest gereede partij is om de daaruit voortvloeiende hogere kosten te betalen.

Amsterdam.

P. A. ZEVEN.

OVER HET EVENWICHT IN EEN SYSTEEM VAN INTERNATIONALE HANDELS- BEWEGINGEN EN DE MULTILATERALE COMPENSATIES (II).

Bij onze analyse van een systeem van internationale handelsbewegingen, in het eerste gedeelte van dit artikel ¹⁾, hebben wij vier componenten met verschillend evenwichtskarakter onderscheiden. Deze analyse kan ons inzicht in de structuur van een systeem van handelsbewegingen ten zeerste verhelderen. Kiezen wij bijvoorbeeld de groep Marshall-landen, waarbij wij, omdat hiervoor de vooroorlogse cijfers niet en de na-oorlogse slechts ten dele bekend zijn, de Westelijke bezettingszones van Duitsland helaas moeten weglaten.

Tabel 1 geeft het verloop weer van de relatieve aandelen van elk der componenten in een aantal vooroorlogse en na-oorlogse jaren.

Wat bij het beschouwen van deze cijfers in de eerste plaats opvalt, is de overwegende positie van BE, die wij trouwens in ons voorbeeld ook reeds opmerkten; 75 à 80 pCt van het totale handelsverkeer blijkt normaliter

TABEL 1.

De vier componenten voor het onderling handelsverkeer tussen de E.R.P.-landen (excl. Duitsland) (in pCt van het totaal)

	1928	1932	1935	1938	1946	1947
Bilaterale evenwichtscomponent (BE)	76,2	75,1	83,9	-81,9	62,8	71,8
Circulaire evenwichtscomponent (CE)	3,1	4,2	2,8	5,8	1,9	4,1
Totaal evenwichts-gedeelte	79,3	79,3	86,7	87,7	64,7	75,9
Doorstromingscomponent (DC)	3,4	6,0	3,3	2,0	9,7	7,4
Nettoposities (NP)	17,3	14,7	10,0	10,3	25,6	16,7
Totaal niet-evenwichtsgedeelte	20,7	20,7	13,3	12,3	35,3	24,1
Totaal	100	100	100	100	100	100

in bilateraal evenwicht te zijn. Sedert de oorlog is het aandeel van deze component aanzienlijk gedaald. Deze daling is nog markanter, indien wij de Verenigde Staten in de groep betrekken; in dat geval daalt voor 1947 BE tot 51,8 pCt en stijgt NP tot 35,4 pCt.

Merkwaardiger nog is het zeer kleine aandeel, dat CE uitmaakt van het totaal. Hieruit blijkt, dat het volume van de internationale handel, dat in gesloten circuits verloopt, verrassend klein is in vergelijking bijvoorbeeld met het gedeelte dat bilateraal in evenwicht is.

Multilaterale compensaties.

Deze conclusie is belangrijk voor de verwachtingen, welke men van de op 16 October-jl. gesloten betalingsovereenkomst mag koesteren wat betreft het losmaken van de inter-Europese handel. Door middel van de multilaterale compensaties van de eerste categorie (alleen reducties van schulden) kan ons inziens op zijn best worden bereikt, dat de bestaande afremming van het circulaire handelsverkeer ten gevolge van het ontbreken der convertibiliteit wordt opgeheven. Het blijkt echter uit tabel 1, dat de CE-component ook onder normale omstandigheden slechts enkele procenten van het totale volume der handelsbewegingen uitmaakte en bovendien, dat deze component in 1947 reeds weer ongeveer op het gemiddelde vooroorlogse relatieve niveau lag. Het is naar onze mening niet redelijk te veronderstellen, dat deze component door compensaties zal worden opgevoerd tot boven het vooroorlogse niveau, toen de remmingen toch zeer zeker nog aanzienlijk kleiner waren dan nu zelfs met de compensaties. Zelfs indien een stijging zou worden bewerkstelligd tot het exceptioneel hoger percentage van 1938, dan nog zou dit op het totaal der handelsbewegingen slechts een enkel procent uitmaken.

Wél zal de eerste maal een aanzienlijk bedrag kunnen worden gecompenseerd. Maar dit betreft de liquidatie van in het systeem der saldi gedurende enkele jaren opgehoopte compensatiemogelijkheden. Na één keer compenseren zal echter ongetwijfeld de muziek er uit zijn en zullen zich de compensatiemogelijkheden, althans die van de eerste categorie, eerste soort (d.w.z. alleen verlagingen van saldi omvattende en zonder gebruikmaking van trekingsrechten), niettegenstaande het bijna vol-automatische karakter, beperken tot een luttel bedrag van de orde van grootte van ten hoogste een tien miljoen dollar per maand. Hoe belangrijk deze compensatie derhalve wellicht uit psychologisch en politiek oogpunt is, men verwachtte er geen te grote kwantitatieve resultaten van. De compensaties eerste categorie tweede soort, d.w.z. de compensaties, waarin de niet gebruikte restanten der onderlinge trekingsrechten meespelen, kunnen misschien het resultaat iets verhogen; ook dit zal echter ook kwantitatief nog niet belangrijk zijn ²⁾ en bovendien betreft dit een tijdelijk, niet intrinsiek aanwezig element.

¹⁾ Omdat deze compensaties alleen kunnen voortspruiten uit tevoren tot stand gebrachte compensaties eerste categorie eerste soort.

¹⁾ Opgenomen in „E.-S.B.” van 8 December 1948, blz. 967.

Groepering der landen van exporteurs naar importeurs.

Wij kunnen ons inzicht in de structuurwijzigingen in het handelspatroon van een groep landen voorts nog verdiepen door de mutaties te volgen in de rangorde van exporterende naar importerende landen. In figuur 1 is de rangorde van de groep E.R.P.-landen (zonder Duitsland) aangegeven voor een aantal jaren.

Merkwaardig is bijv. de positieverschuiving van Nederland, dat de eerste plaats innam in 1928 en in 1938 geduid is tot beneden het midden. Gevolg van het lange vasthouden aan de gouden standaard? Na de oorlog neemt Nederland, zoals te verwachten is, een der onderste plaatsen in.

Het blijkt voorts, dat tot kort voor de oorlog (1935) zowel Nederland als België beide een der bovenste plaatsen innamen, dat wil dus zeggen actief stonden t.o.v. vrijwel alle andere Europese landen. Dit is dus blijkbaar de natuurlijke functie der Benelux-landen, dat zij als ingangspoort voor Europa fungeren van goederen van overzee en deze in al dan niet veredelde vorm aan de rest van Europa doorleveren.

Toepassingsmogelijkheden der analyse.

De analyse is in het voorgaande toegelicht aan de hand van het handelspatroon tussen een betrekkelijk kleine groep landen. Zij kan echter zonder bezwaar worden toegepast op zelfs alle landen van de wereld.

Men kan ook het stramien van internationale uitwisseling van bepaalde groepen van goederen met de aangegeven methode ontleden, zoals bijv. agrarische producten, textielproducten enz. Na afzondering van de beide evenwichtscomponenten (bilateraal en circulair) houdt men wederom de éénrichtingsstroom over, gevoed door de „Quellen” en via de „doorstromingscomponent” eindigend in de „Senken”.

Uitbreiding der analyse met „invisibles”.

Tenslotte nog een opmerking. De waarde der aangegeven methode voor de analyse van het totale internationale ruilverkeer zou nog aanzienlijk kunnen worden vergroot, indien wij daarin niet alleen het handelsverkeer maar ook het dienstenverkeer en de rente en dividenden zouden kunnen betrekken. Dan zouden de „Quellen” en „Senken” van de éénrichtingsstroom der niet-evenwichtscomponenten inderdaad de zich accumulerende spanningspunten van het systeem aanwijzen, die, voor zover zij niet worden gecompenseerd door bewegingen buiten de beschouwde landengroep, slechts kunnen worden opgevangen door kapitaalbeweging of credietverlening. Helaas staan over het bilaterale dienstenverkeer en de rente- en dividendbetalingen nog onvoldoende statistische gegevens ten dienste.

's-Gravenhage.

M. H. EKKER.

INGEZONDEN STUK.**BEHANDELING VAN DUITSE MERKEN BIJ HET TOEKOMSTIGE VREDESVERDRAG.**

Ir E. Hijmans te Eindhoven schrijft ons:

In „Economisch-Statistische Berichten” van 22 September jl. is onder bovenstaande titel opgenomen een artikel van Mr Dr C. Schouten. Tot mijn leedwezen is dit artikel mij eerst thans bekend geworden.

Bij zijn beschouwingen over het probleem der Duitse merken brengt schrijver herhaaldelijk in het geding wat omtrent dit onderwerp is geschied in de Internationale Kamer van Koophandel en in het bijzonder in de permanente Commissie voor de Industriële Eigendom van die organisatie.

Waar ik het voorrecht heb (tezamen met Prof. Mr Bodenhausen) de Nederlandse Organisatie te vertegenwoordigen in genoemde commissie, en de vergaderingen

der commissie gewijd aan het vraagstuk der Duitse merken in Januari en Juni van dit jaar te Parijs heb bijgewoond, acht ik mij verplicht op enige onjuistheden opmerkzaam te maken, die Mr Schouten mededeelt omtrent hetgeen in de Internationale Kamer van Koophandel is bedoeld en gebeurd.

Na de vergadering van de genoemde commissie op 22 Januari '48 heeft het Hoofdbestuur in zijn vergadering van 25 Februari gemeend zich zijn definitief standpunt nog te moeten voorbehouden en heeft slechts gepubliceerd het advies der commissie, hetwelk opnieuw aan de Nationale Comités ter nadere bestudering werd voorgelegd.

In de eerste plaats is dus dit advies (Document No. 8.100) *niet* het advies der Internationale Kamer van Koophandel zoals Mr Schouten meent, doch slechts dat der commissie; in de tweede plaats geeft Mr Schouten de inhoud daarvan geheel verkeerd weer als hij schrijft, dat volgens dit advies in alle landen de Duitse merken moeten worden doorgehaald.

Het tegendeel is juist. De resolutie zegt uitdrukkelijk onder I, 2:

„Une formule efficace serait celle de la congélation des marques allemandes se trouvant déposées ou enregistrées lors de l'ouverture des hostilités pour chaque pays ou de la mise en vigueur d'un accord à ce sujet, sur le territoire de chacune des puissances alliées et associées”.

Het is deze gedachte van bevrozen of blokkeren der Duitse merken, die ook bij de voorbesprekingen de volle instemming der Nederlandse deskundigen had, zodat wij ons ten volle met het beginsel der resolutie No. 8.100 hebben kunnen verenigen.

(Of dit beginsel in strijd is met de conventies van Parijs en Madrid wil ik thans hier niet bespreken, al geloof ik niet, dat Mr Schouten doel en inhoud van die conventies geheel juist ziet).

Bij de nadere bestudering van de resolutie van Februari '48 is in sommige nationale comités twijfel gerezen of het, gezien de veranderde instelling der economische politiek t.o.v. Duitsland, het verstandig was het eens aanvaarde beginsel te handhaven.

Met name is dat het geval geweest in de U.S.A., en aan de vooravond van een tweede vergadering der meerge-noemde commissie in Juni 1948 te Parijs hebben de Amerikaanse, Engelse, Franse en Belgische delegaties besloten hun standpunt te herzien en in plaats van te adviseren tot bevrozing der merken (nogmaals: *niet* doorhalen, daartoe was nooit geadviseerd) voor te stellen teruggave der merkenrechten aan de oorspronkelijke eigenaar.

Ondergetekende als gedelegeerde der Nederlandse Studiecommissie op dit gebied heeft gemeend zich met deze volte face niet te kunnen en mogen verenigen en heeft, na tegen de betreffende paragrafen der nieuwe resolutie te hebben gestemd, zich bij de eindstemming over de gehele resolutie onthouden, evenals de Tsjechische afgevaardigde.

Opgemerkt moge worden, dat het thans ingenomen standpunt in volstreekte strijd is met het ook door Mr Schouten genoemde Parijse herstelverdrag van 14 Januari 1946 en eveneens met de Zwitserse en Zweedse overeenkomsten met de U.S.A. ter zake der Duitse eigendommen in die landen.

Mr Schouten constateert terecht, dat er dus tussen Januari en Juni 1948 een opmerkelijke kentering in de opvattingen was gekomen.

Ik moet echter tegenspreken, dat men, althans voor zover tot uiting gekomen in de vergaderingen der Internationale Kamer van Koophandel, zich daarbij heeft laten leiden door de vier argumenten, die hij opsomt.

De argumenten 1 en 2 zijn in het geheel niet ter sprake gekomen (zij hebben bij het beginsel „bevrozen” trouwens geen zin), punt 3 — verhandelen door de Staat der Duitse merken — evenmin, omdat steeds eenstemmigheid heerste,

dat verkoop der merkenrechten in geen geval behoorde te worden toegestaan.

Het doorslaggevend argument der voorstanders was, dat, nu de algemene politiek der Westerse geallieerden medebracht de herleving van Duitsland in economische zin met alle middelen te bevorderen, het daarvoor noodzakelijk was de Duitsers het gebruik hunner merken terug te geven en de in beslag genomen merkenrechten niet te hanteren als slagboom tegen dit streven.

Het bestuur der Nederlandse Organisatie heeft tenslotte gemeend, zich bij dit argument te moeten aansluiten en de door mij in de commissie gevoerde bestrijding in de vergadering van het Hoofdbestuur der Internationale Kamer van Koophandel niet te moeten voortzetten.

Op het verdere artikel van Mr Schouten wil ik ingaan; het was alleen mijn bedoeling geen onjuist beeld te laten voortbestaan van het gebeurde in de Internationale Kamer van Koophandel.

Slechts zij nog opgemerkt, dat de materie zo uitvoerig is behandeld, omdat zij geregeld moet zijn bij het binnenkort te verwachten herstel van de Duitse export en niet kan wachten op het tot stand komen van een vredesverdrag. Het ligt dan ook in de bedoeling zo spoedig mogelijk te komen tot een internationale overeenkomst van dezelfde aard als die van Londen van Juli 1946 op het gebied der octrooien, en daarvoor zal het advies der Internationale Kamer van Koophandel zeker tot grondslag dienen.

Of Nederland zich bij zulk een overeenkomst zal moeten aansluiten, acht ik — mede op grond van de door Mr Schouten in zijn conclusie neergeschreven overwegingen — zeer betwistbaar.

Naschrift.

Naar aanleiding van het ingezonden stuk van Ir E. Hijmans betreffende behandeling van Duitse merken bij het toekomstige vredesverdrag diene, dat in mijn artikel in „E.-S.B.” van 22 September jl. een fout is gesloten. Op blz. 750, eerste kolom, moet, op het einde van de tweede alinea „doorgehaald” worden gewijzigd in „bevoren”. Op de verdere inhoud en strekking van het artikel is deze fout echter niet van de minste invloed.

's-Gravenhage.

Mr Dr C. SCHOUTEN.

AANTEKENINGEN.

DE NAAMLOZE VENNOOTSCHAP EN HAAR AANDEELHOUDERS.

„During the past several decades the de facto management of the instruments of production has to a constantly increasing extent got out of the hands of the capitalists and it is this fact that so plainly proves society to be shifting away from capitalism and the capitalists to be losing their status as the ruling class. In ever-widening sectors of world-economy, the actual managers are not the capitalists”, aldus J. Burnham in „The managerial revolution” (1941). Sedert de eerste wereldoorlog leven wij in een maatschappij, die in ongewoon snel tempo radicale wijzigingen te zien geeft ten aanzien van de belangrijkste economische, sociale, politieke en culturele „institutions”.

Hoe zou in deze machtige stroom het instituut van de naamloze vennootschap als belangrijkste ondernemingsvorm onveranderd stand kunnen houden?

Deze vorm heeft gebracht: scheiding tussen leiding en kapitaalverschaffing; mobilisering van het kapitaal; ontwikkeling tot zelfstandige lichamen met eigen belangen, los van die van oprichters of (juridische) eigenaren. Een ongedachte ontplooiing van het bedrijfsleven vond in de N.V. de juiste en elastische vorm. Doch daarbij voltrokken zich voortdurend zeer wezenlijke veranderingen.

De juridische grondslag: overeenkomst tussen twee of

meer personen, de aandeelhouders, die iets in gemeenschap brengen om daarmee voordeel te behalen, verder uitgewerkt in het W. v. K., ziet de aandeelhouders zeer bepaald als eigenaren-ondernemers en dan is dus de hoogste macht geconcentreerd bij de algemene vergadering van aandeelhouders.

De blijkbaar democratisch bedoelde regeling van het bestuur der N.V. is in werkelijkheid bij de grote ondernemingen niet te handhaven. Hoe groter de vennootschap wordt, hoe bezwaarlijker medewerking van aandeelhouders mogelijk is. Een doelbewust en krachtig bestuur vereist grote zelfstandigheid bij het nemen van beslissingen en moet steeds drijven naar beperking van de feitelijke macht tot een betrekkelijk kleine groep.

Tot omstreeks 1914 hooft het Departement van Justitie weerstand aan de drang om in wezen af te wijken van de strekking van de wettelijke bepalingen, teneinde het bestuur inderdaad te doen steunen op de algemene vergadering van aandeelhouders. Toen in de loop van 1914 het Departement door vooraanstaande kooplieden werd atient gemaakt op het gevaar van opkoop van aandelen door buitenlanders, in het bijzonder door Duitsers en op de noodzaak een mogelijkheid te scheppen om zich hier tegen te kunnen verzetten, werd de bindende bestuursvoordracht toegestaan en daarna werden ook andere middelen om meerdere waarborgen te vinden voor stabiliteit in de leiding van de vennootschap toelaatbaar geacht¹⁾.

Langzamerhand is er een geheel van oligarchische regelingen in gebruik gekomen, welke tengevolge hebben, dat er van de feitelijke invloed van de aandeelhouders op het beheer weinig of niets is overgebleven: de bindende bestuursvoordrachten; de feitelijke vaststelling van de winst, doordat het bestuur of wel prioriteitsaandeelhouders de bevoegdheid hebben afschrijvingen en reserveringen vast te stellen.

De vergadering van houders van prioriteitsaandelen wordt een afzonderlijk orgaan der vennootschap met zeer bijzondere bevoegdheden. Zo wordt dikwijls bepaald, dat de besluiten van de algemene vergaderingen van aandeelhouders, behoudens enkele uitzonderingen, om verbindend te zijn moeten worden goedgekeurd door de vergadering van houders van prioriteitsaandelen.

Weliswaar kan de bindende voordracht terzijde worden geschoven met een gekwalificeerde meerderheid, maar daarvoor moet meer dan de helft van het geplaatste kapitaal ter vergadering zijn vertegenwoordigd. Het behoeft geen betoog, dat deze bepaling geen praktisch effect kan sorteren bij vennootschappen, wáárbij 10.000 aandeelhouders betrokken zijn; zeker niet als het aantal aandeelhouders tot bijv. 500.000 oploopt. Men kan zich de organisatie van dergelijke vergaderingen, de presentielijst van de aandeelhouders, de vergaderzaal, de positie van de voorzitter ternauwernood voorstellen en de bedoelde bepaling heeft dan ook eigenlijk alleen betekenis bij kleine en middelgrote vennootschappen.

Nog radicaler wordt de aandeelhouder terzijde geschoven bij de bekende constructie: gemeenschappelijk bezit van aandelen, een holding company naar de vorm, doch welke niet ten doel heeft het bestuur over dochtermijnen uit te oefenen, integendeel, het enige doel is de beheersbevoegdheid aan de aandeelhouders te ontnemen. In deze N.V. Gemeenschappelijk Bezit van Aandelen kan dan weer een gering aantal prioriteitsaandelen aan de feitelijke kapitaalverschaffers de laatste kans op invloed benemen.

Het spreekt van zelf, dat bij deze ontwikkeling er bij de aandeelhouders geen animo bestaat, om de algemene vergaderingen te bezoeken en het is dan ook niet gebruikelijk, dat zij dit doen.

De ervaring leert zelfs, dat het de kapitaalverschaffers geheel onverschillig is of zij beheersbevoegdheid kunnen

¹⁾ E. Tekenbroek, De verhouding tusschen de aandeelhouders en de bestuurders bij de publieke naamloze vennootschap in Nederland (1923).

uitoefenen of niet. Dit blijkt al heel duidelijk bij de meest afdoende methode om de macht der aandeelhouders teniet te doen: het stellen van de aandelen in handen van een trustkantoor, dat dan zelf certificaten van die aandelen uitgeeft. De kopers van deze certificaten weten veelal in het geheel niet, dat zij geene aandeelhouders zijn. Zij interesseren zich immers alleen voor kapitaalbehoud, dividend, koerswinst en claims.

Bij de betrokken vennootschappen kan een zeer autoritair bewind worden gevoerd, dikwijls in hoge mate in het belang van de onderneming.

Het opkomen van nieuwe deelgerechtigden in de winst: de fiscus, het personeel (ouderdomsvoorzieningen), heeft, naast de omvangrijke reserveringen, de kapitaalverschaffers er langzamerhand aan doen gewinnen, dat voor hen slechts een matig deel van de winst ter beschikking komt. Met uiterst sobere verslaguitbrenging ten aanzien van de resultaten nemen zij genoegen.

Het zou geen eenvoudige taak zijn aan te geven, hoe het eigenlijk wel zou moeten. Te betreuren is, dat de grote massa van kapitaalverschaffers elk contact met de onderneming heeft verloren. Intensieve bemoeiing van die zijde met het bestuur zou aan de andere kant uiterst belemmerend werken. Voor doelmatige bedrijfsuitoefening is het moeilijk een betere oplossing aan te geven.

Inmiddels hebben zich verdere veranderingen in het economisch leven voltrokken.

Door verschillende oorzaken, waarvan de belangrijkste gelegen zijn in de omstandigheden, welke zich hebben voorgedaan in de langdurige depressieperioden met hun massale werkloosheid, is op velerlei terrein overheidsbemoeiing regel geworden.

De overheidsuitgaven zijn sterk gestegen en hebben de fiscale lasten allerwege verhoogd. In vele landen bestaat er voorts een streven naar egalisering van inkomens en vermogens. Het is een vraagpunt, waar tenslotte de aandeelhouder zal zijn te vinden, die geschikt is voor de positie van belegger, met toch altijd speculatieve risico's. Het aandeel van de besparingen, dat terecht komt bij institutionele beleggers, wordt voortdurend groter, beleggers, die zich bij voorkeur instellen op verkrijging van regelmatige vaste rente. Het valt nog niet te zeggen, waartoe de gang van zaken in dit opzicht zal leiden. Zullen deze beleggers op de duur in hoge mate moeten deelnemen aan de financiering van het bedrijfsleven en zullen zij dan wel groepen aandeelhouders vormen, die terecht in de algemene lijnen van het beheer zeggenschap moeten hebben?

Indien het bovenstaande de werkelijke situatie ten naaste bij juist beschrijft, zou de conclusie moeten zijn, dat het vraagstuk omtrent de positie van de aandeelhouders tegenover de leiding van de onderneming, dieper ligt en van veel groter omvang is dan is weergegeven in een beschouwing, opgenomen in het vorig nummer van dit tijdschrift²⁾.

Men zal de oorzaken, welke er toe hebben geleid, dat aandeelhouders meer en meer zijn geworden „postcurrente crediteuren”, niet moeten zoeken in maatregelen, genomen in de oorlogsjaren door bezetters, bezeten door het „leidersprincipe” en in nalatigheid bij onze Overheid om een einde te maken aan de ingeslopen misbruiken. De ontwikkeling immers is reeds 30 à 40 jaren gaande, en loopt parallel met die in andere landen, hoewel de uitingsvormen verschillen. Het is gemakkelijk voorbeelden te noemen van constructies, overeenkomende met die, welke werden beoogd bij de Vereenigde Blikfabrieken; van het uitgeven van certificaten van aandelen in plaats van de aandelen zelf aan de kapitaalverschaffers, welke dateren van ver vóór de oorlog en tot nu toe geen aanleiding hebben gegeven tot critiek.

²⁾ Mr B. Moret, „Minachting voor aandeelhouders” in „E.-S.B.” van 8 December 1948, blz. 966.

Het is een belangrijk en omvangrijk vraagstuk de juiste vorm voor de onderneming te vinden en de onderneming vast te doen verankeren in de gehele maatschappij, in het gehele volk.

De structuur, die wij nu kennen met het autoritaire gezag in de onderneming, steunende op een geheel van oligarchische regelingen, behoort thuis in een bepaalde fase van de ontwikkeling. Of Burnham het verdere beloop juist voorspelt, of het met name de „managers” zullen zijn, die in de toekomst leiding en gezag in handen krijgen, mag worden betwijfeld.

Andere denkbeelden zijn al reeds aan het opkomen, maar het valt naar onze mening nog niet te voorzien in hoeverre deze op hun beurt aanleiding zullen zijn tot het aanbrengen van daadwerkelijke wijzigingen in de leiding van en de verantwoordelijkheid in de onderneming.

Scheveningen.

J. BRANDS.

DE BELGISCHE ZWARE INDUSTRIE.

Het geven van een overzicht van deze voor België zo belangrijke bedrijfstak wordt vergemakkelijkt, doordat onlangs 7 van de 10 hoogovenbedrijven, wier aandelen op de beurs worden genoteerd, hun balansen per einde boekjaar 1947/48 hebben gepubliceerd. Aan deze balansen en aan een betreffend overzicht in het weekblad van „De Kredietbank N.V.” te Brussel werd het volgende ontleend.

Grondstoffen en productie.

Na de bevrijding had de Belgische staalindustrie er alle belang bij haar productie zoveel mogelijk op te voeren. Op de wereldmarkt bestond een dringende vraag naar staal, zowel voor de wederopbouw als voor de uitvoering der industrialisatieplannen van enkele Zuid-Amerikaanse en Aziatische landen. Bovendien bleef de voornaamste Europese staalproducent, West-Duitsland, grotendeels in gebreke. De staalproductie der Bizône bedraagt nog slechts een derde van de vooroorlogse.

Aanvankelijk ondervond de productie moeilijkheden in verband met de onvoldoende voorziening met grondstoffen. Eind 1947 kwam hierin aanzienlijke verbetering. De gemiddelde maandelijks leveringen van cokes namen toe van 180.000 ton gedurende het eerste halfjaar 1947 tot 194.000 gedurende de volgende zes maanden en tot 248.000 ton gedurende de periode Januari-Juli 1948. Ook de ertsvoorziening verbeterde; de gemiddelde maandelijks invoer steeg van 391.000 ton gedurende het tweede halfjaar 1947 tot 544.000 ton in de eerste helft van 1948.

Het aantal hoogovens in werking bedroeg volgens „Agefi” eind Juli 1947 33, eind Maart 1948 43 en eind October 1948 47; per eind October waren nog 10 hoogovens in reserve. Het is dan ook niet te verwonderen, dat de Belgische staalproductie in October 1948 reeds 45 pCt boven de gemiddelde productie in 1936-'38 lag. Het door België en Luxemburg, in het kader van het Marshallplan, opgestelde programma, t.w. het bereiken van een staalproductie in 1951 van 7,9 mln ton tegenover 3,8 mln ton in 1938, schijnt te kunnen worden verwezenlijkt. Immers, in 1947 bedroeg de gezamenlijke productie der twee landen reeds 4,6 mln ton en gedurende het eerste halfjaar 1948 2,9 mln ton. De totale productie in 1948 zal, behoudens onvoorziene omstandigheden, de 6 mln ton overtreffen. De staalproductie kan bovendien nog worden uitgebreid, door enerzijds de resterende hoogovens in werking te stellen en door anderzijds rijkere erts en meer schrot te gebruiken. Dit zou echter een ongunstige invloed uitoefenen op de kostprijs, daar er duurdere grondstoffen zouden moeten worden aangewend en omdat er onder de reserve-ovens verouderde en minder renderende voorkomen. Tenslotte zal verdere opvoering der productie worden bemoeijkt door een tekort aan bekwame arbeiders. Reeds nu doet de staalindustrie een beroep op buitenlandse arbeidskrachten.

Op langere termijn zijn in elk geval nieuwe investeringen vereist. Het derde verslag van het Ministerie van Economische Coördinatie en Wederuitrusting voorziet o.a. in de bouw van 12 à 14 nieuwe hoogovens en van 5 à 6 nieuwe Martin-ovens in de loop der eerstvolgende tien jaar. De totale investering zou gedurende deze periode 7.200 mln frs vereisen. In 1947 zou de ijzerindustrie reeds 15 mln frs hebben besteed aan het moderniseren van haar hoogovens en in totaal zouden de investeringen gedurende dit jaar op 750 mln frs mogen worden geraamd.

De afzet.

De afzet kan, zowel wat de binnenlandse als wat de buitenlandse markt betreft, gunstig worden genoemd. De door de oorlog geteisterde landen wensen nl. hun industrieën, die of beschadigd of verouderd uit de strijd kwamen, weer op te bouwen en te moderniseren. De behoeften aan staal zijn zo groot en zo dringend, dat de debiteurlanden het geringe bedrag aan Belgische francs, dat voortvloeit uit hun ongunstige betalingsbalans, zoveel mogelijk aanwenden voor het kopen van staal, waardoor zij niet handelen overeenkomstig de door hen afgesloten handelsverdragen. Zelfs de Verenigde Staten hebben hun staalimport uit België sedert Juni 1948 in aanzienlijke mate vergroot i.v.m. de vrijwillige contingentering van staal in dat land met het oog op de uitvoering van het herbewapeningsprogramma.

De totale Belgische uitvoer van ijzer, gietijzer en staal bereikte gedurende het eerste halfjaar 1948 een maandgemiddelde van 262.594 ton tegenover 190.415 ton in 1947. De gemiddelde waarde bedroeg resp. 6.510 en 6.162 frs per ton.

De kostprijzen en de financiële resultaten.

De brandstoffen, die ongeveer 30 pCt van de kostprijs van afgewerkt staal uitmaken, zijn sterk in prijs gestegen. In Maart 1948 werd de prijs van vette cokeskolen, bestemd voor de cokesfabrieken, van 640 op 720 frs gebracht en die van $\frac{1}{2}$ -vette van 605 op 680 frs. Tegelijkertijd steeg de prijs van gewone gietijercokes van 1.035 tot 1.150 frs en van speciale gietijercokes van 1.060 tot 1.175 frs.

Sedert eind 1947 zijn ook de loonkosten gestegen. Na de staking in Juni 1948 werd de „aanwezigheidspremie” van 5 pCt in de lonen geïncorporeerd; tevens werden de lonen voor sommige categorieën arbeiders verhoogd.

De belangrijkheid van de lonen, de sociale en wettelijke lasten en de belastingen blijkt duidelijk uit de volgende gegevens (ontleend aan de verslagen van de Raad van Beheer van de N.V. Ougrée-Marhay):

	Sociale en wettelijke lasten (in miljoenen frs)	Lonen	Belastingen	Productie (in tonnen)
1938-'39	—	184	27	550.529
1946-'47	140	491	183	455.795
1947-'48	184	655	255	561.777

Hierbij dienen nog te worden gevoegd: de belasting op het kapitaal, de uitvoerbelasting van 3 pCt (in 1947-'48 voor Ougrée 31,7 mln frs) en de kosten van de kapitaalverhogingen door incorporatie van de meerwaarde van herwaardering, welke praktisch in al de hoogovenbedrijven werden doorgevoerd en voor Ougrée 5,1 mln frs beliepen. Hiernaast hebben de bedrijven belangrijke uitgaven te verrichten voor modernisering en wederuitrusting.

Ondanks de zware lasten en de grote investeringsplannen was de netto-winst, dank zij de goede afzet en de voordelige verkoopprijzen in het buitenland, 32 pCt hoger dan verleden jaar. De dividenduitkeringen zijn gestegen van 194,9 mln frs in 1938 tot 214,4 mln frs in 1947 en 360,5 mln frs in 1948.

De interne financiering heeft in 1947 en 1948 een hogere dividenduitkering bemoedigt, alhoewel de dividenden in 1948 reeds een belangrijker deel (76 pCt) van de

netto-winst vertegenwoordigden dan in 1947 (60 pCt). De interne financiering valt thans, aldus „De Kredietbank N.V.”, te verkiezen boven het beroep op vreemde middelen. In de balansen der diverse bedrijven komt de interne financiering echter zeer weinig tot uiting.

Sedert het afsluiten der balansen (30 Juni 1948), is de productie nog verder toegenomen, terwijl de vraag naar Belgisch staal nog altijd aanzienlijk blijft. Deze toestand stelt, behoudens onvoorziene omstandigheden, goede resultaten in het vooruitzicht voor de volgende boekjaren.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DE BETALINGSBALANS VAN ZUID-AMERIKA.

Een surplus op de handelsbalans, een deficit op de andere lopende posten: dit was het belangrijkste kenmerk van de vooroorlogse betalingsbalans van de Zuidamerikaanse landen als geheel genomen. Gedurende de oorlog, aldus het „Federal Reserve Bulletin” van November¹⁾, bleef dit beeld bestaan; de surplussen op de handelsbalans bereikten daarbij de ongekende hoogte van ca \$ 1 mrd per jaar. In 1946 was het exportoverschot zelfs \$ 1,2 mrd; in 1947 echter vond een scherpe daling plaats tot \$ 288 mln, een bedrag dat onvoldoende was om het deficit ad \$ 461 mln op andere kosten te dekken. Uit de volgende cijfers blijkt, dat het importoverschot met name t.o.v. de Verenigde Staten \$ 1 mrd beliep. Naar schatting bedroeg dit deficit in de eerste helft van dit jaar \$ 462 mln.

Buitenlandse handel van Zuid-Amerika, naar gebieden. (in \$ mrd)

	1946			1947 ¹⁾		
	Export	Import	Saldo	Export	Import	Saldo
Verenigde Staten	2,0	2,0	—	2,6	3,6	—1,0
Zuid-Amerika (inter-Zuidamerik. handel)	0,6	0,6	—	0,6	0,7	—0,1 ²⁾
Verenigd Koninkr. lande.	0,5	0,2	+0,3	0,9	0,3	+0,6
Andere E.R.P.-landen	0,8	0,3	+0,5	1,0	0,6	+0,4
Andere	0,7	0,3	+0,4	0,9	0,5	+0,4
Totaal	4,6	3,4	+1,2	6,0	5,7	+0,3

¹⁾ Gedeeltelijk geschat.

²⁾ Het verschil vloeit voort uit verschillen in waarderingsbasis en in tijdstip van registratie der handelsbeweging.

In 1946 en 1947 tezamen had Zuid-Amerika een exportoverschot met andere landen dan de Verenigde Staten van \$ 2,6 mrd; hiervan had \$ 0,9 mrd betrekking op het Verenigd Koninkrijk en eveneens \$ 0,9 mrd op de andere E.R.P.-landen. Ondanks de gebrekkige convertibiliteit der niet-dollar valuta's heeft Zuid-Amerika buiten de Verenigde Staten toch aanzienlijke bedragen aan dollars kunnen betrekken. In 1946 en 1947 maakten bijv. alleen al het Verenigd Koninkrijk ca \$ 600 mln over; de helft hiervan ging naar het Caraïbische gebied voor olie en suiker, de rest naar Argentinië e.a. voor granen en vlees. In het algemeen kan worden vastgesteld, dat de Zuidamerikaanse landen groot belang hebben bij de gang van zaken t.a.v. de inwisselbaarheid der niet-dollar valuta's.

¹⁾ In een artikel van David L. Grove en Gerald M. Alter, „Latin America's postwar inflation and balance of payments problems”.

DE TOEKOMSTIGE WERELDPRODUCTIE VAN PETROLEUM.

In een kortgeleden gepubliceerd rapport van het „Sub-Committee on Long-Term Availability of the American Petroleum Institute” worden nieuwe schattingen gegeven van de toekomstige wereldproductie van petroleum, behalve voor Rusland. Het rapport gaat daarbij uit van de volgende veronderstellingen: 1°. gunstige economische omstandigheden; 2°. geen overheidsregulering en -beperking; 3°. de aanwezigheid van voldoende materiaal; 4°. maximale efficiency van de productie en 5°. een duur-

zame vrede. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de ramingen van het rapport.

Wereldproductie van ruwe petroleum¹⁾.
(in duizenden barrels per dag).

	Ver. Staten	Overig Westelijk halfrond	Oostelijk halfrond	Totaal buiten de Ver. Staten	Wereld-totaal
1939 ²⁾	3.466	914	713	1.627	5.093
1940 ²⁾	3.697	877	666	1.543	5.240
1946 ²⁾	4.751	1.434	887	2.321	7.072
1947 ²⁾	5.085	1.592	1.061	2.653	7.738
1948 ²⁾	5.500	1.750	1.500	3.250	8.750
1949 ³⁾	5.760	1.900	1.680	3.580	9.340
1950 ⁴⁾	5.995	2.060	1.840	3.900	9.895
1951 ⁴⁾	6.190	2.250	2.080	4.330	10.520
1952 ⁴⁾	6.330	2.450	2.260	4.710	11.040
1953 ⁴⁾	6.425	2.490	2.520	5.010	11.435

¹⁾ behalve Rusland; ²⁾ werkelijke productie; ³⁾ gedeeltelijke schatting; ⁴⁾ schatting.

Overgenomen uit: „Petroleum Press Service” van December 1948.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

In de afgelopen week gaf de geldmarkt een verdere verruiming te zien, waardoor de callgeldrente tot $\frac{3}{4}$ pCt kon worden verlaagd, en de marktnoteringen voor schatkistpromessen ook iets daalden. Driemaandspromessen waren tegen $1\frac{1}{8}$ pCt aangeboden, Juni- en Julipapier was tegen $1\frac{3}{8}$ pCt gevraagd, terwijl de langere termijnen practisch $1\frac{7}{16}$ pCt noteerden. Vooral uit dit laatste verschijnsel blijkt, dat men zeer voorzichtig is en zeer weinig vraag naar papier met een looptijd van meer dan zes maanden uitloeft.

De Nederlandsche Bank verloor, blijkens haar jongste weekstaat, weer f 10 miljoen goud aan Zwitserland, terwijl de in Augustus jl. in New York beleende f 27 miljoen thans maar werd verkocht. Blijkbaar is de kans op terugbetaling door de E.C.A. van voorgeschoten dollarbedragen uiterst gering geworden. Het is ernstig, dat het Nederlandse bedrijfsleven blijkbaar niet in staat is geweest alsnog de ontbrekende bewijsstukken van de invoer der betrokken goederen te leveren, waarbij vermoedelijk ook niet steeds voldoende medewerking van de Amerikaanse leveranciers werd verkregen.

De behandeling in de Tweede Kamer van het wetsontwerp Afwikkeling Geldzuivering bracht nog een tweetal niet onbelangrijke wijzigingen. De investerings- en beleggingscertificaten zullen voortaan ook ter beurze kunnen worden aangekocht voor de voldoening der bijzondere heffingen, hetgeen voor deze stukken ongetwijfeld enige koerssteun betekent, zulks uiteraard enigszins ten nadele van de overige staatsfondsen. Voorts zullen naar optie-rekening overgebrachte geblokkeerde tegoeden mogen worden gecompenseerd met bij banken opgenomen crediten tot ten hoogste het bedrag, waarvoor men tussen 1 Augustus 1947 en 1 Augustus 1948 gemiddeld debet heeft gestaan. Degenen, die hun geblokkeerde tegoeden en debetsaldi via de verkrijging en de verkoop van investeringscertificaten reeds onder het lijden van koersverlies hadden afgewikkeld zullen hun van overheidswege gestimuleerde spoed stellig betreuen. Het gehele verloop van de geldsanering heeft over het algemeen hen in het gelijk gesteld, die een afwachtende houding hebben aangenomen.

Na langdurige onderhandelingen met het Ministerie van Financiën is voor de spaarbanken een nieuwe regeling tot stand gekomen, welke voor het vraagstuk van de rentabiliteit van de liquide middelen der spaarbanken eenmin of meer definitieve oplossing belooft.

Met ingang van 15 Januari 1949 zullen de spaarbanken, telkens op de 15e van de maand, gelden in 's Rijks Kas kunnen storten ter creditering van een zgn. Spaarbankrekening, terwijl zij eveneens op de 15e van iedere maand op deze rekening zullen kunnen trekken ter voorziening in hun liquiditeitsbehoeften. Het saldo op deze Spaarbankrekening mag voor iedere individuele spaarbank nimmer

meer bedragen dan 15 pCt van de op 1 Januari van ieder jaar aan de betrokken instelling toevertrouwde spaargelden, waarbij ingelegde bedragen van meer dan f 5.000 min of meer als onrekenlijke spaargelden worden beschouwd en voor de berekening van genoemde 15 pCt niet meetellen. Op deze Spaarbankrekening zal $2\frac{1}{2}$ pCt rente worden vergoed over het laagste saldo, dat de rekening gedurende een kalenderjaar heeft aangewezen, terwijl de rentevergoeding over het restant 2 pCt bedraagt. De Minister van Financiën zal deze regeling kunnen opzeggen met in achtneming van een opzeggingstermijn van één jaar.

Voorwaarde voor deelneming is, dat de spaarbanken aan hun inleggers een rente vergoeden van tenminste 2,16 pCt over bedragen van f 3.500 of hoger. Andere voorwaarden zijn aan deze regeling in het geheel niet verbonden, in tegenstelling tot de enkele maanden geleden afgelopen Liquiditeitsrekening, waarbij belegging van een deel van het tegoed in staatsschuld en medewerking aan conversies van onderhandse geldleningen tot de officiële rentepercentages werd verwacht. Voor de spaarbanken, die 2,16 pCt of meer rente vergoeden, lijkt deze regeling dan ook zonder meer aantrekkelijk, terwijl zij voor de spaarbanken, welke minder dan 2,16 pCt vergoeden, een krachtige prikkel vormt om de inleggersrente ten minste tot dit percentage te verhogen.

Bijzondere opmerking verdient, dat ook aan de situatie ter geldmarkt bij het tot stand komen van deze regeling aandacht is geschonken. De spaarbanken kunnen nl. het bij de afwikkeling der Liquiditeitsrekening ontvangen schatkistpapier voor storting op de Spaarbankrekening in betaling geven tegen het disconto, dat gold bij de afgifte van dit papier. Het is hun zelfs verboden stortingen te verrichten met het provenu van in de markt verkocht schatkistpapier.

Deze regeling houdt in, dat het in de portefeuilles aanwezige schatkistpapier en dus de potentiële omzetting ter geldmarkt verminderen, hetgeen een zekere structuurverschuiving op de geldmarkt inhoudt. Voor de momentele situatie is van belang, dat een geforceerd aanbod wordt voorkomen, hetgeen in de huidige periode, waarin weinig schatkistpapier komt te vervallen, een ernstige verstoring van de geldmarkt zou kunnen veroorzaken. Dit temeer, omdat toch reeds grote geldonttrekkingen zijn te verwachten bij de omzetting van geblokkeerd tegoed in investeringscertificaten en bij een verdere betaling op aanslagen in de bijzondere vermogensheffingen.

De aandelenmarkt was ook in de afgelopen week weer zwak gestemd. De koersafbrokkeling gaat gestadig voort. De weer in ruimere mate ter markt komende emissies, blijkbaar omdat men moeilijk langer kan wachten, of omdat men in de nabije toekomst nog ongunstiger markt-omstandigheden vreest, verhaasten dit koersdalingsproces.

Hoewel in uitzonderingsgevallen nog wel enige koersstijgingen plaatsvonden, zij het slechts met enkele punten, hadden de koersdalingen de overhand. Alleen aandelen Koninklijke maakten een duidelijke uitzondering, doch dit toonaangevende beursfonds kon toch niet het algemene marktbeeld merkbaar beïnvloeden.

3 Dec. 10 Dec.

	1948	1948
A.K.U.	157 $\frac{1}{2}$	157
v. Berkel's Patent	120 $\frac{1}{2}$	117
Lever Bros. Unilever C.v.A.	271 $\frac{1}{2}$	271 $\frac{1}{2}$
Philips G.b.v.A.	233	230
Koninklijke Petroleum	308 $\frac{1}{2}$	317 $\frac{1}{2}$
H.A.L.	160 $\frac{1}{2}$	162 $\frac{1}{2}$
N.S.U.	161 $\frac{1}{2}$	163 $\frac{1}{2}$
H.V.A.	157 $\frac{1}{2}$	150
Deli Mij. C.v.A.	143	142
Amsterdam Rubber	148	145
Internatio	182 $\frac{1}{2}$	186

DE BELGISCHE GELD- EN KAPITAALMARKT IN NOVEMBER 1948.

Geldmarkt.

De toestand van de geldmarkt gedurende de maand November was het gevolg van twee tegengestelde krachten. Eensdeels een aanzienlijke verruiming van de daggeldmarkt met als gevolg een daling van de geldomloop van de circulatiebank, en anderdeels een voorwaardelijke gift van Belgische francs aan het buitenland, waardoor de geldomloop uitzette. Het is gebleken, dat de eerste kracht het sterkst werkte want uiteindelijk is de biljettencirculatie van de Nationale Bank met 397 mln frs teruggelopen en de rekeningen courant met 431 mln frs.

De verruiming van de daggeldmarkt komt voor in de private zowel als in de publieke sector. De liquiditeit van de banken, welke verbeterde ter gelegenheid van de terugbetaling van de schatkistcertificaten 1943 in September-October, is gunstig gebleven, bij zoverre, dat het handelspapier op België bij de Nationale Bank deze maand opnieuw met 321 mln frs verminderde en de voorschotten op overheidsfondsen met 136 mln frs. De publieke sector onderging de trimestriële invloed van de stortingen van de bijdragen aan de Rijksdienst voor de Maatschappelijke Zekerheid, waarvan de opbrengst, langs de Nationale Bank om, bij de parastatale instellingen en inzonderheid het Rentefonds terecht komt. Dit laatste organisme werd aldus in staat gesteld ruim 1 mrd frs voorschotten, die het van de Nationale Bank had verkregen, terug te betalen, alhoewel de gemakkelijke positie van het Rentefonds eveneens in verband moet worden gebracht met de goede stemming van de markt voor overheidsfondsen.

De voorwaardelijke giften aan het buitenland zijn het resultaat van de Europese clearingovereenkomst. Zoals in het vorig maandbericht werd medegedeeld heeft België er in toegestemd in anticipatie op de bedragen, die het zelf van de E.C.A. als voorwaardelijke giften moet ontvangen, 2 mrd B.fr. ter beschikking te stellen van zijn Europese debiteurlanden. Hiervan werd door de betrokken landen nagenoeg de helft opgenomen bij gelegenheid van de eerste multilaterale compensatie in de loop van November. Het bedrag komt voor op een speciale rekening op het actief van de balans van de Nationale Bank en belooft 969 mln frs.

Het effect van die giften op de geldomloop werd nochtans gedeeltelijk te niet gedaan, doordat de Nationale Bank een goudafvloeiing moest toestaan van 453 mln frs.

Ingevolge de giften aan de debiteurlanden, welke regelmatig hun nadelig saldo in goud of sterke deviezen moesten afdekken, daar hun credietmarge was bereikt, bleven die inkomsten achterwege en moest het eigen debetsaldo met de Verenigde Staten in goud worden aangezuiverd. Dit goud zal eerlang, wanneer de E.C.A. overgaat tot de storting van de tegenwaarde van de giften die België verleende, in de goud- en deviezenvoorraad van de circulatiebank worden vervangen door dollars.

Anderdeels ontving België weer rechtstreekse giften ten bedrage van 251 mln frs, zodat de speciale rekening op het passief van de balans van de Nationale Bank, welke de opbrengst van de verkoop van de goederen in het binnenland ontvangt, thans 365 mln frs bedraagt. Voor dit bedrag werd nog geen bestemming aangeduid.

Tenslotte werd eveneens in het kader van het Marshallplan door België een dollarlening afgesloten ten bedrage van \$ 47 miljoen (nagenoeg 2. mrd frs). De rentevoet bedraagt 2½ pCt, maar de interesten beginnen slechts te lopen van 1952 af. De terugbetaling loopt over 28 jaar en zal beginnen in 1956. De tegenwaarde in Belgische francs wordt gestort in de Schatkist en de uiteindelijke aanwending daarvan zal door de Regering worden uitgemaakt.

In de loop van de maand verscheen de trimestriële toestand van de banken.

De driemaandelijks toestand van de banken. (in miljoenen frs).

	30-6-'48	30-9-'48	Verschil
Actief.			
Thesauriemiddelen	8.844	9.129	+ 285
Credieten aan de Overheid			
— herdisconteerbare overheidsfondsen	9.833	10.067	+ 1.084
— beleenbare overh.fond.	21.547	19.186	— 2.361
— andere overh.fond.	3.798	3.743	— 55
	35.228	33.896	— 1.332
Credieten aan de Privaat-economie			
— Diverse debiteuren	12.134	12.196	+ 62
— Handelswissels	6.091	5.810	— 281
— Accepten	4.081	3.544	— 537
— Andere	709	728	+ 19
	23.015	22.278	— 737
Diverse	1.816	1.767	— 49
Vastliggend	850	890	+ 40
Totaal actief	69.753	67.960	— 1.793
Passief.			
Deposito's.			
— vrije: op zicht en minder dan 30 dagen	46.287	44.373	— 1.914
— op termijn	2.694	3.248	+ 554
	48.981	47.621	— 1.360
— tijdelijk onbeschikbare	2.895	2.541	— 354
	51.876	50.162	— 1.714
Diverse verplichtingen	13.430	13.335	— 95
Eigen middelen	4.447	4.463	+ 16
Totaal passief	69.753	67.960	— 1.793

Hieruit blijkt:

1. dat de daling van de werkmiddelen doorging. Zij bereikte voor de eerste negen maanden van 1948 4.359 mln frs. In hoofdzaak moet dit worden toegeschreven aan de deblokking van tijdelijk onbeschikbare bedragen. Eens vrijgemaakt vroeg het publiek die gelden op, daar het meestal kleine spaarders betrof, die hun gelden: a. ofwel onmiddellijk aanwendden voor verbruiksdoel-einden; b. ofwel er mee inschreven op de Schatkistcertificaten, die tegelijkertijd werden uitgegeven; c. ofwel plaatsten op een spaarboekje bij de Algemeene Spaar-en Lijfrentekas.

De laatste twee beleggingsvormen brengen inderdaad merkkelijk meer interest op dan het aanhouden van bankdeposito's.

Voor tegoeden op zicht betalen de banken thans 0,50 pCt, voor deposito's op 15 dagen 0,85 pCt en voor deposito's op 1 maand, 3 of 6 maanden resp. 1,10, 1,40 en 1,75 pCt. Inleggelden bij de Algemeene Spaar- en Lijfrentekas brengen 3 pCt op tot een bedrag van 50.000 frs en Schatkistcertificaten naar gelang hun looptijd netto 4 à 5 pCt.

De banken zijn niet in staat aan die toestand te verhelpen, zonder hun rendabiliteit in gevaar te brengen. Zoals men weet bestaat er een reglement van de Bankcommissie, dat voorschrijft, dat volgens de belangrijkheid van de banken 50 à 60 pCt van de deposito's in kortlopend schatkistpapier moet worden belegd, hetwelk slechts $1\frac{5}{16}$ à $1\frac{15}{16}$ pCt opbrengt. Sinds September werd nochtans aan de banken, waarvan de werkmiddelen niet hoger zijn dan 150 mln frs, toegestaan de genoteerde Schatkistcertificaten met minder dan 5 jaar looptijd in de dekkingscoëfficiënt te rekenen. Het blijkt verder, dat sinds October de totale deposito's in de banken opnieuw toenemen.

2. Het gevolg van de daling van de bankdeposito's gedurende de eerste drie kwartalen van het jaar was natuurlijk een aanzienlijke vermindering van de credieten aan de Overheid (2,6 mrd frs). De credietverlening aan de privateconomie liep enkel met 95 mln frs terug. Proportioneel bedroegen de credieten aan de privateconomie per einde September 36,3 pCt van de totale bankactiva tegenover 34,1 pCt per einde 1947, terwijl de

credieten aan de Staat op dezelfde tijdstippen resp. 49,8 en 50,2 pCt beliepen.

Op de vrije markt voor goud en deviezen was de stabiliteit overwegend. Alleen het papieren pond met een aanzienlijke stijging (145 tegenover 139) en de Franse franc met een nieuwe daling (10,70 tegenover 11,10) liepen uit de lijn!

Kapitaalmarkt.

De emissiemarkt was weinig actief. Enkel 300 mln frs kasbons 4½ pCt van de Stad Brussel werden aangeboden tegen 97 pCt en vlot onderschreven. Dit papier heeft 5 jaar looptijd en is a pari terugbetaalbaar. Het geeft de beleggen bijgevolg een netto-rendement van 5,20 pCt.

De obligaties, Schatkistcertificaten en kasbons door de Overheid uitgegeven, wonnen opnieuw enkele fracties bij. De obligaties van de private sector daalden daarentegen, zodat de spanning van de rentevoet tussen de twee sectoren verder toeneemt. De belangrijkheid van dit verschijnsel blijkt uit onderstaande netto-rendementstabel.

Looptijd	Staatsfondsen		Gemeentekrediet steden/provincien		Obligaties van private vennootsch.	
	Oct.	Nov.	Oct.	Nov.	Oct.	Nov.
tot 1952	4,06	4,08	5,20	5,22	—	—
tot 1957	4,81	4,78	5,16	5,15	6,21	6,17
na 1957	4,71	4,69	5,82	5,83	6,11	6,23

Op de aandelenbeurs trachtten de professionelen een hausse te ontwikkelen ter gelegenheid van de regeringscrisis. Dit opzet mislukte nochtans: 1. wegens een tamelijk snelle oplossing van de opgerezen politieke moeilijkheden; 2. wegens het feit, dat het publiek afzijdig bleef van de markt. Uiteindelijk liep de index nog met 2,47 pCt tegenover vorige maand terug.

Bedrijvigheid en koersindex van de aandelenbeurs van Brussel.

	Aantal verhandelde stukken (in duizendtallen)	Kapitalen (in mln frs)	Algemene koersindex (1936-'38 = 100)
Begin Januari 1947	16	24,8	251,0
Begin Januari 1948	19	16,7	157,8
Einde Maart	19	25,0	176,5
Einde Juni	20	20,7	157,4
Einde September	22	22,0	152,5
Midden November	27	27,5	139,8
Einde November	21	18,1	142,6

Brussel.

V. VAN ROMPUY.

STATISTIEKEN.

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt. securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
18 Nov. 1948	22.843	22.215	261	22.930
26 Nov. 1948	22.883	22.255	255	22.993
2 Dec. 1948	22.889	22.260	245	23.165

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt.	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
18 Nov. 1948	24.090	22.444	1.591	19.953
26 Nov. 1948	24.116	22.507	1.650	19.934
2 Dec. 1948	24.179	22.331	1.527	19.877

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 13 December 1948

Activa.			
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank	f	—
	Bijbank	"	—
	Agentsch.	"	6.000,—
		f	6.000,— ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, sub 4 van de Bankwet 1948)			
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.800.000.000—
Beleningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Hoofdbank	f	137.942.173,03 ²⁾
	Bijbank	"	674.539,86
	Agentsch.	"	5.232.409,87
		f	143.849.122,76
Op effecten, enz.		"	142.893.441,92 ²⁾
Op goederen en celen		"	955.680,84
		"	143.849.122,76 ²⁾
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)			
Boekvoering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:			
Gouden munt en gouden muntmateriaal		f	438.654.520,08
Zilveren munt, enz.		"	4.100.560,88
		"	442.755.080,96
Papier op het buitenland		f	339.914.380,—
Tegede bij correspondenten in het buitenland		"	132.242.848,93
Buitenlandse betaalmiddelen		"	6.094.407,79
		"	478.251.636,72
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds		"	106.210.242,38
Gebouwen en inventaris		"	2.500.000,—
Diverse rekeningen		"	213.267.619,90
		f	4.686.839.702,72

Passiva.

Kapitaal	f	20.000.000,—
Reservefondsen	"	12.759.703,05
Bijzondere reserves	"	54.447.566,03
Pensioenfonds	"	20.028.630,19
Bankbiljetten in omloop (oude uitgaven)	"	111.196.570,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgave)	"	3.033.769,385,—
Bankassigaties in omloop	"	38.557,24
Rekening-courant saldo's:		
's Rijks Schatkist	f	312.358.159,05
Geblokkeerde saldo's van banken	"	59.426.157,88
Geblokkeerde saldo's van anderen	"	19.571.344,22
Vrije saldo's	"	835.178.103,70
	"	1.226.533.764,85
Diverse rekeningen	"	208.065.526,36
	f	4.686.839.702,72

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen

²⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99)

Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt. debts and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie		Biljetten in Banking Dept
				Totaal	Public deposits	
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	12,3	22,1
24 Nov. '48	0,2	1.229,2	1.300	1.233,1	12,3	302,7
24 Dec. '48	0,2	1.299,1	1.300	1.242,0	10,9	58,3
31 Dec. '48	0,2	1.299,2	1.300	1.260,2	9,8	40,0

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
24 Nov. '48	3,1	324,1	28,9	23,3	428,5	12,3	302,7
24 Dec. '48	3,0	332,7	22,9	31,5	430,5	10,9	313,4
31 Dec. '48	3,2	355,8	17,7	23,9	422,6	9,8	308,7

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz en open marktpapier	Beleningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
1 Nov. '48	454.412	345.493	109.412	1	150.625
8 " '48	454.358	337.961	134.353	1	142.266
15 " '48	454.465	349.178	131.833	6	144.502
22 " '48	453.841	341.049	126.819	6	145.716
29 " '48	452.140	339.442	118.401	6	151.228
6 Dec. '48	442.421	340.399	141.140	6	143.955
13 Dec. '48	442.755	339.914	138.337	6	143.849

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening-courant			
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen	Vrije saldi
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
1 Nov. '48	3.080.568	303.778	77.258	21.672	762.181
8 " '48	3.047.127	324.105	80.180	19.988	784.153
15 " '48	3.033.069	331.334	81.791	20.204	798.824
22 " '48	3.031.397	362.430	61.881	19.104	782.631
29 " '48	3.087.707	330.271	41.963	17.882	773.754
6 Dec. '48	3.071.950	312.229	66.275	19.016	790.544
13 Dec. '48	3.033.769	312.358	52.426	19.571	835.178

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buitnl. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere credieten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.113,7
23 Nov. 1948	5.766,6	220,9	129,2	47,6	4.203,9	1.454,2
30 Nov. 1948	5.803,3	206,5	137,5	47,6	4.345,2	1.342,5
7 Dec. 1948	5.803,9	214,1	145,0	47,6	4.310,0	1.393,6

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen guldens)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	30 Sept. 1948	31 Oct. 1948	30 Sept. 1948	31 Oct. 1948
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldeningen	74	55	90	74
Ned. schatkistpapier	2202	2186	2813	2779
	2276	2241	2903	2853
Ander overheidspapier	30	23	134	132
Wissels	3	3	8	7
Bankiers in binnen- en buitenland	87	85	127	127
Prolong. en voorsch. tegen effecten	33	32	44	44
	153	148	313	310
Debiteuren	436	449	528	548
Effecten en syndicaten	11	11	16	15
Deelnemingen (incl. voorschotten)	30	30	42	42
	477	490	586	605
Gebouwen	12	13	18	18
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2919	2893	3821	3787
Passiva:				
Crediteuren	2361	2321	3079	2999
Wissels	7	4	7	4
Deposito's op termijn	225	233	318	340
Kassiers en genom. daggeld.	3	1	3	3
Diverse rekeningen	89	100	115	142
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2686	2660	3523	3489
Aandelenkapitaal	157	157	205	205
Reserve	76	76	93	93
	2919	2893	3821	3787

ZWEDSE RIJKS BANK.
(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Overwaarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
23 Nov. 1948	178	113	3.131	150	235	—	182
30 Nov. 1948	178	113	3.115	191	211	—	182
7 Dec. 1948	177	112	3.129	206	220	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's					Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar			45 dagen	Buitenlandse banken	
		Totaal	Staat	Banken			
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	230	174	7
23 Nov. 1948	2.731	1.109	827	200	186	98	7
30 Nov. 1948	2.924	975	721	172	187	83	7
7 Dec. 1948	2.865	1.080	695	307	188	84	7

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

BEWINDVOERING EN EXECUTEEL

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

Vacatures

Internationale Handelsonderneming

op gebied van. Scheepvaart, Kolen en Erts te Rotterdam, zoekt

ONDERDIRECTEUR

met commerciële en organisatorische ervaring. Taak interne organisatie en dagelijkse leiding van de commerciële afdelingen. Leeftijd 40—45 jaar. Kennis moderne talen vereist. Salaris boven de f 20.000.— p. j. Bij gebleken geschiktheid uitzicht op benoeming tot Directeur.

Eigenh. geschr. br. met voll. inl. over opl. en praktijk, onder vermelding van geboortedatum en vergezeld van twee pasfoto's (van voren en opzij) onder No. ESB 1324 aan het Bureau v. d. blad, postbus 42, Schiedam.

GROOTHANDEL

verschijnt deze week met
een speciaal nummer
gewijd aan

ZUID- EN MIDDEN-AMERIKA

Een belangwekkende uitgave, welke U zeker niet moogt missen! Ook de wekelijkse uitgaven zijn trouwens voor een ieder, die geïnteresseerd is in de handelsbetrekkingen van Nederland met het buitenland, van groot belang.

Voor nieuwe abonnees is een beperkt aantal exemplaren gereserveerd. Geeft U zich thans op als abonnee voor 1949 (kosten f 15,—) dan ontvangt U tevens het Zuid- en Midden-Amerika Nummer.

KON. NED.
BOEKDRUKKERIJ
H. A. M. ROELANTS
SCHIEDAM
POSTBUS 42 • TEL. 69300

AMSTERDAMSCHER BANK N.V. - INCASSO-BANK N.V.

MAANDSTAAT PER 30 NOVEMBER 1948

ACTIEF

Kassa, Kassiers en Daggeldleningen	/	27.745.030,42
Nederlands schatkistpapier	„	825.575.600,00
Ander overheidspapier	„	12.804.400,00
Wissels	„	725.837,22
Bankiers in binnen en buitenland	„	58.280.577,37
Effecten en syndicaten	„	5.512.079,38
Prolongatiën en voorschotten tegen Effecten	„	19.309.993,92
Debiteuren	„	211.681.074,94
Deelnemingen	„	16.170.495,80
Gebouwen	„	7.058.413,71
		<u>f1.184.863.502,76</u>

PASSIEF

Kapitaal	/	70.010.000,00
Reserve	„	32.500.000,00
Bouwreserve	„	4.000.000,00
Deposito's op termijn	„	88.107.824,18
Crediteuren	„	948.528.319,65
Door derden geaccepteerd	„	1.354.355,00
Diverse rekeningen	„	40.363.003,93
		<u>f1.184.863.502,76</u>

Vacatures

De N.V. Koninklijke Paketvaart-Maatschappij vraagt voor haar Hoofdkantoor te Batavia

een sociaal-econoom

met grote sociale belangstelling en ruime sociale ontwikkeling en ervaring;

een bedrijfs-econoom

met enige jaren praktische ervaring, bij voorkeur op een bedrijfseconomische afdeling;

Sollicitanten moeten bereid zijn zich eventueel aan een psychotechnisch onderzoek te onderwerpen. Leeftijd niet ouder dan 35 jr. Sollicitaties, onder opgave van volledige inlichtingen omtrent opleiding, practijk en referenties te richten aan de N.V. Koninklijke Paketvaart-Maatschappij, Afd. Personeel „Het Scheepvaarthuis", Amsterdam.

De Nationale Coöperatieve Raad

vraagt voor spoedige indiensttreding een

Jurist

Vereisten: degelijke juridische kennis, in het bijzonder op het gebied van het verenigingswezen, stylistische aanleg en belangstelling voor sociaal-economische vraagstukken.

Sollicitaties te richten aan de Nationale Coöperatieve Raad, Willemstraat 30, Den Haag.

Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

Verliesposten Voorkomend Systeem

bestaande uit 4 Diensten - V.V.S. -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (5 lijnen)

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Telefoon: Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26, overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangelegende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

*Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300; toestel 6).